

inique mulieri varities; quantumque valeat apud mercenarios aulicos prospera, si faveat, reprimittens; et dira quaeque obsistentibus interminans mulier crudelissima, quae in propriis etiam nepotes regnandi libidine illicta deservierat.

Sunt etiam qui ut utrumque hunc textum concilient, dicunt quadraginta duos illos annos in libris Paralip. commemoratos, numerandos esse ex quo domus Amri usque ad regnum Ochozia regnare coeperat; istudque ratione Athaliae, matris hujus Ochoziae, quae erat filia Amri regis Israel 4 Reg., c. 8, v. 7. Amri enim, cujus nomen hic ad familiam pertinet, ex qua ipse primus regnavit, ut legitur 5 Reg., c. 16, sceptrum regni Israel tenuit octo annis, Achab ejus filius cum Ochozia filio viginti duobus, et Joram a Jesu sublatus duodecim.

Cap. 16, v. 5: *Achab filium suum consecravit transferens per ignem secundum idola gentium*; et 2 Paralip., cap. 28: *Relinquit filium Ezechiam regni successorem*. Resp. Probabile esse Achabum plures habuisse filios, ex quibus unum idolis immolavit, superstite Ezechia regni successore. Si verò unicum habuerit, dicere illum non fuisse flammis extinctum, sed duntaxat eius expositum lustrationis gratia. Neque enim gentiles filios suos inanibus diis oblatos igne semper comburebant, sed etiam purgationis et expiationis causâ per medias flammâs transferebant, quod districtè prohibetur Judæis Deuteronomii cap. 25, v. 10, his verbis: *Nec inveniat in te qui lustrat filium suum, aut filium ducens per ignem*. Quamobrem signanter praefatus textus habet, transferens per ignem, ut significet filium Achabî more gentium transmissum esse per medias flammâs, quasi consecrationis et purgationis gratiâ, non autem ustulatum et vitâ privatum.

Cap. 24, v. 6: *Dormit Joachim cum patribus suis*, quae juxta Scripturâ consuetudinem, et loquendi modum, significant eum obisse in Judæa et sepultum in sepulchris patrum. At 2 Paralip. cap. 56, v. 6, dicitur catenis vincitus à Nabuchodonosore ductus in Babylonem et sepulturâ asini sepultus, juxta vaticinium Jeremiae, cap. 22, v. 18. Resp. quod cum ex 4 Reg., cap. 25, v. 56 liquet constet Joachimum regnisse undecim annis, Jeremiae verò, cap. 25, asserat Nabuchodonosor anno quarto incuto regni Joakim, vel tertio finire, et tradit Daniel, venisse Jerusolyam, eam expugnâsse, atque captum Joachimum et partem vasorum sacrorum transtulisse in Babyloniam; aliud verò Jeremiae praedixerit eum projectum iri extrâ portem Jerusalem, et sepulturâ asini sepeliendum, necessitas cum rebus cum Nabuchodonosore compositis, ex victoris clementiâ remissum fuisse Jerusolyam, et restitutum in regnum sub conditione tributî. Nam Joakim tribus annis servissè Nabuchodonosori expressè traditur cap. 24 lib. 4 Reg., ac subindè anno quarto regni sui in regnum restitutus, promissum tributum solvit tribus annis sequentibus, quinto videlicet, sexto et septimo; at cum vanâ spe protectionis à rege Ægypti delinens, anno octavo Chaldaeam procrastinationibus lactando tributum non solvisset, neque etiam

anno nono; tandem Nabuchodonosor expeditionem in Ægyptios aggressus, prius in sibi perduellens Joakimum arma movit, Jerusolyam denò in potestate initio undecim annis Joakimi recepti, non tam armo-rum vi, quam fraude. Cum enim superiore jam anno aliquot menses in Jerusolyam obsidione possidet, eamque longius proferebam timeret, hujus anni principio consilium cepit obtinendi in urbem ingressum, promittens interpositâ jurjurandi religione, pacificum fore ingressum suum, ut Josephus ait. Cui promissioni Joakimus eo facilius assensum prebuit, quominus erat destitutus à comœto, et ejus clementiam jam fuerat expertus, Babylonem, tertio sui regni anno abductus, remissusque. Ergo Nabuchodonosorem cum exercitu suo moribus accepit. *At ille receptus, non servavit fidem, ut ait Josephus, sed florem juventutis Jerusolymitanorum cum ipso rege interfecit*; ratus videlicet fodi-frago frangendam fidem, quem etiam insuperatum extrâ moenia projecit jussit, ut Jeremiae vaticinium impleteret, qui praedixerat eum extrâ portas Jerusalem projiciendum, ad axum per diem, et ad gelu per noctem, et putrefactum sepultura asini sepeliendum; nemine omnino in tanto populo reperio, qui nocturnam pietatem regni cadaveri exhiberet, exemplo Tobiae. Sed oportuit Uria Prophetae cadaver projectum super sepulchra ignobilis vulgi vindicare. Quòd autem nihilominus dicitur dormisse cum patribus suis, sciendum est eam locutionem etiam in morte violentâ aliquandò à Scripturâ usurpari, ut in Jerami et Achabî morte. Denique in secundo Paralip. significatur in ejus corpore inventas esse notas, quae ostendebant eum alienius idoli stigmatum factum fuisse quales in magis et maleficis sæpè reperiuntur.

EX LIBRO PRIMO PARALIPOMENON.

Cap. 2, v. 15, David dicitur septimus et ultimus filius Isai: at 1 Reg. 16, v. 11, cum Isai coram Samuele adduxisset septem filios, dixit unum adluc superesse, nempe Davidem pascentem oves. — Respondent interpretes cum magistro historiae Ecclesiasticae Isai præter istos septem filios à se immediatè genitos, alterum habuisse adoptivum, nempe Jonathan, filium Sammae, seu nepotem ex tertio filio, quem cum haberet domi, etiam cum aliis filiis sistere voluit coram Samuele, non fortè is esset quem Deus seligeret in regem.

Cap. 5, v. 6: *Porrò in Jerusalem ei (Davidi) nati sunt filii Simnae, et Sabab, et Nathan, et Salomon, quatuor de Bethsabee*; at Proverb. v. 5, Salomon testatur se fuisse unigenitum coram matre sua, prout non potuit habere tot fratres uterinos. — Respond. Salomonem idcirco dici unigenitum, non quòd solus reverè esset à David ex Bethsabee genitus, sed quia velut unigenitus erat dilectissimus, undè Septuaginta reddunt, *unicè dilectum*.

Cap. 10, v. 6: *Interit ergo Saul, et tres filii ejus, et omnis pariter domus ejus concidit*; ad Reg. 2, v. 8: *Abner Isboeth filium Saul regem constituit super Israel*, etc. — Respondeo reverè quidem Isboeth

aliquandù regis nomen obtinuisse; at cum duobus annis regnasset specie tenuis, et non tam suâ quàm Abneris auctoritate et virtute, tandem in leoto miserè trucidatum esse: ejus autem filius Miphloseth erat in aula Davidis ex gratiâ et sine imperio; undè familia Saulis cum eo concidisse dicitur, quippè quae nullâ amplius auctoritate ad posteros propagandâ invaluit.

Cap. 21, v. 25: *Dedit ergo David Ornan pro loco siccis auri justissimi sexcentos*; at 2 Reg. cap. 24, v. 24: *Emisit ergo David aream et boves argenti siclis quinquaginta*. — Respons. In priori loco emittitur majori pretio locus et spatium amplissimum ubi oblatum fuerat sacrificium; in posteriori solùm commemoratur emptio loci ubi constitutum fuerat altare, unâ cum bobus imolatis, et lignis ad sacrificium necessariis. Undè non est eadem emptio, sed duplex; cum enim David inter angustias sevientis pestis placare vellet Domini, in eodem loco ubi percutientem Angelum conspexerat, primum emi quinquaginta siclis argenteis locum altaris et necessaria ad holocaustum; postquam verò (ait Waltherus) igne locustis delapso, et sanata hæc, David intellexisset hunc ipsam locum esse quem Dominus ad edificandam domum suam elegisset, jam exiguâ illâ areâ quae altari cesserat, noluit esse contentus, sed totum illum montem Moriah emi ab Aream sexcentis siclis auri; hic enim clarissimè asseritur, quòd rex pretium hoc dederit pro loco; ibi autem commemoratur saltem boves, ligna et area. Hæc expositio robur etiam accipit ex 2 Paralip. 5, v. 4, ubi dicitur quòd Salomon edificavit domum Domini in monte Moriah, qui demonstratus fuerat David, in loco quem paraverat David in aræ Ornan Jebusei.

EX LIBRO SECUNDO PARALIPOMENON.

Cap. 2, v. 14: *Misi tibi virum prudentem et scientissimum, patrem meum, filium mulieris de filiabus Dan; cuius pater fuit Tyrus*; at 5 Reg., cap. 6, v. 14: *Tuli Hiram de Tyro filium mulieris viduae de tribu Nephthali, patre Tyrio*. — Resp. Pater Hirami erat reverè ex tribu Nephthali, et dicitur est Tyrus, non origine, sed incolatu, quòd Tyri diutissime vixisset; mater verò illius ex tribu Dan, undè Hirami ille dicitur est ex tribu Nephthali genere paterno, quòd clarè exhibet textus Hebræus, posteriorem locum sic ad verbum reddens: *Filius mulieris viduae ipse de tribu Nephthali*.

Cap. 24, v. 21 Zacharias dicitur interfectus in atrio domus Domini: at Matth. 25, v. 55, dicitur occisus inter templum et altare. Resp. Hic Templi nomen accipitur vel in strictiori, vel in latiori significatione. Priori modo eam tantùm continebat partem lecto cooperatam; posteriori verò omnem ambitum muris cinctum, subindèque aream in quâ sub solo erat altare holocaustorum. In priori significatione, occisus est Zacharias in atrio domus Dei: in posteriori verò occisus fuit inter templum muris clausum, et istud altare holocaustorum, quòd sub solo fuisse multis probat Classius Phil. Sacr. pag. 119.

EX LIBRIS ESDRÆ ET NEHEMÆ.

Pagnare videntur manifestè hi duo libri in recen-

sione eorum Judæorum qui è captivitate Babylonicâ redierunt Jerusolyam. Nam Esdræ 2, v. 5, filii Area numerantur 775. At Nehem. 7, v. 10, sunt 652. Insuper apud Esdram, ibidem, v. 6, filii Phaath Moab, filiorum Josue, Joab 2812. Apud Nehemiam verò 2818; apud Esdram, v. 8, filii Zebnab sunt 945, apud Nehemiam, v. 15, iidem sunt 843, etc. Respondeo discrimen hoc esse petendum ex duplici indice diversis in locis et diverso tempore edito. Nam recensio quæ exstat apud Esdram, facta est in Babyloniâ, in quâ scripta sunt nomina eorum qui ad exitum erant parati. Quæ verò est apud Nehemiam post illam Esdræ, annis 72, et confecta ab ipso Nehemia, si bene arguatur Grotius, eorum est qui reverè redierant Jerusolyam. Porrò ex his qui nomina sua ad reditum consignaverunt, plurimi fortè mutato consilio, maluerunt stare in Babyloniâ; nonnulli etiam qui non fuerant scripti, esse exentibus comites dederunt; aliqui etiam fortè in viâ defecerunt, idè fit quòd eadem familie vel numerosiores, vel minores in altero indice apparent. Undè rectè stat utriusque veritas.

Quæ ex libris Judithæ, Esther, Tobie et Jobi colligi possunt antilogie, mox enucleabuntur in eorum librorum dissertatione.

EX LIBRO PSALMORUM.

Psalm. 4, v. 5: *Non resurgent impij in judicio*, ait Actor. 17, 51, Rom 14, v. 10, et alibi sæpè asseritur futura omnium omnino hominum resurrectio. Resp. 1^a Illa verba intelligenda esse non de Resurrectione generali hominum, et Judicio extremo, sed de judicio temporalibus, in quibus impij non consistunt, sed causâ cadent; verum enim *hinc* hinc scriptum non solùm significat surget et resurgere, sed etiam stare et consistere: hinc enim non consistunt in judicio emendationis, in quo stant justî, quia probantur velut aurum in fornace: impij verò in Deum blasphemantes et murmures velut arentes paleæ, in igne tribulationis cremantur et abeunt in favillas. Nec in judicio *discussio*nis, in quo si nosmetipsos judicamus, non judicabimur, quia impij peccatorum suorum pondere ita deprimentur, ut nullam emendationis spem habentes, in desperationem ruant. Si verò quis ea verba ad extremum judicium referat, etiam verum erit dicere impios in eo non resurrecturos, quia non resurgent in æternum victuri et coronandi, sed puniendi et morituri; nam sicut oves in inferno detrudentur, et mors depeisset eos.

Psalm. 7, v. 7: *Perdes omnes qui loquantur mendacium*. At obstrictibus Ægyptiacis propter mendacium, quo Pharaonem indentes salvârunt Hebræorum puerulos, edificavit Deus domum; et Rahab, quia mendacio liberaverat exploratores Israelitarum, sortem in populo Dei, imò et in genealogiâ Christi obtinuit. Respondet S. Augustinus 1° obstetricibus Ægyptias non fuisse premio donatas ob mendacium, sed propter liorem in Deum et misericordiam in illos puerulos. Similiter Rahab gratiam obtinuit, non propter mendacium, sed propter beneficium; neque Deus in illis

probatum verbum mendacii, sed affectum obsequii. 2° Cum triplex sit mendacium, *perniciosum, officiosum et jocosum*; istud laedit, illud prodest, hoc delectat. Deus absolute perdet et castigabit graviter omnes qui loquuntur mendacium perniciosum, levius autem qui officiosum et jocosum.

Psalm. 51, v. 5: *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Si tacuit quomodo clamavit tota die? Resp. Tacuit dum peccatum per novem menses occultit, nec confessus est, donec à Prophetia publicè est objurgatus. Clamavit autem tota die, et rugiit à gemitu cordis, cum propter gravitatem admisi sceleris, tum propter sanitatem et vilam pueri ex adultério nati.

Psalm. 54, v. 21: *Custodit Dominus omnia ossa eorum; unum ex illis non conterunt;* et plurimum iustum, praesertim martyr, ossa constat esse confusa, igne combusta ac in cineres et favillas dissipata. — Resp. duplicem cogitari posse ossium contritionem, unam in destructionem, aliam in reparationem; permittit quidem Deus ad tempus ossa iustorum comminui; at in resurrectione omnia instaurabit ad unum, nec sinet aliquid eis eis perire.

Psalm. 57, v. 25: *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.* At Luc. 16, Lazarus jacebat ad janua divitis cupiens saturari de micis que cadebant sub mensa ejus, et nemo illi dabat, quin et ipse David viaticum pro se et suis petiit à Nabale, et panes à sacerdote. — Respondent aliqui oraculum istud intelligi de pane spiritali vrbz Dei, quo iustum animæ destituntur. At sensus literalis est, quòd licet justis interdum et ad tempus egeant pane, et eas in angustias adigantur, ut à Deo videantur abjecti, attamen Deus non sinit eos diu conflictari cum adversis, sed cupiens eos ab omni egestate ita bonis cumulati, ut eorum posteritas abundet.

Psalm. 105, v. 5: *Fundasti terram super stabilitatem suam.* At Psalm. 135, v. 6: *Firmavit terram super aquas.* — Resp. Terra basis et fulcrum est ipsa Dei potentia, que hoc universam virtute sua sustinet; terra verò, utpote centrum universi, velut in aquis consistere dicitur, quia aquis instar insule cingitur ac nuntur.

Psalm. 112, v. 6: *Justus in aeternum non commovebitur.* At Proverb. 204, v. 16: *Septies in die cadit justus.* — Resp. justus fide, spe et charitate firmatus, adversitatibus undique scævionibus non deiecit, nec à justitia penitus declinat: dum verò ex humana fragilitate tumultuantibus tentationum procellis jactatur, statim erecta in Deum mente et fiducia resurgit et consistit.

Psalm. 116: *Omnis homo mendax.* At Apocal. 14, v. 15: *In ore eorum non est inventum mendacium.* — Resp. In priori textu admonemur ad quid inclinet inducta per peccatum humana fragilitas; in posteriori, à quo preservemur per Christi gratiam, que sanat omnes infirmitates nostras.

EX LIBRO PROVERBORUM.

Cap. 1, v. 26: *Ego in interitu vestro ridebo:* at

Ezech. 18, v. 32: *Non morietur morientis, etc.* — Resp. Deus ex misericordiâ non vult mortem peccatoris impenitentis; at ex justitiâ delectatur in vindictâ et poenâ quâ ejus finalem perditionem ulciscitur.

Cap. 6: *Vade ad formicam, ô piger, etc.* His verbis exemplo formicæ stimulat homines otiosos, ut sibi procurent in tempore opportuno quibus in adverso vescantur; at Luca 12, v. 22. *Christus ait: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini, etc.* — Resp. In priori provocatur ad providendam sibi de necessariis: in posteriori nimia hæc sollicitudo damnatur; unde homo in labore vultus sui vesci quidem debet panis suo, ita tamen ut jactet cogitationum suam in Domino, qui ipsam emittit.

Cap. 26, v. 4: *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.* At v. 5: *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne videatur sibi sapiens.* — Resp. His admonemur non esse imprudentem agendum, cum stultis, et execetis peccatoribus, nec coram sanis et concivis recipiendum: at si illorum petulantia vergat in Dei offensam, proximi injuriam, et nostram infamiam, tunc pro viribus est coercenda.

EX LIBRO ECCLESIASTICI.

Cap. 1, v. 10: *Nihil sub sole novum.* At Jerem. cap. 51, v. 22: *Creavit Dominus novum super terram;* et Apocalypsis 21, v. 5: *Ecce nova facio omnia.* — Resp. 1° Nihil novi in rerum naturâ apparere intrâ ipsius naturæ seriem et primigeniam rerum constitutionem et consuetudinem; res enim cælestes et terrene eodem ordine consistunt, quo primitiis à rerum omnium optice fuerunt constitute: eadem enim est terre exteriorumque elementorum virtus, eadem animantium fecunditas ad alia sibi similia procreanda; videm eorum et astrorum flexus et influxus, non solum in genere, sed etiam in specie; tamen propter hominum prevaricationem minus perfecta jam sint ista, si individua attendas, quam fuerant in primariâ sub formatione. 2° Si hoc Salomonis effatum ad mores referas, sensus erit omnia mortalium ad felicitatem et animi tranquillitatem studia, non esse nova: nam si quis res in primis seculis actas haberet in prospectu, distinctissimè animadverteret nihil jam ab hominibus tentari, quod à majoribus non fuerit aspiciendum; que interpretatio proximitas ad Salomonis nientem collineare videtur; neque enim hic agi de naturalibus et artificialibus, multò minus de supernaturalibus et divinis, in quibus nova pro libito quotidie Deus molitur.

Cap. 3, v. 19: *Unus est interitus hominis et jumentorum, et æquæ utriusque conditio; sicut moritur homo, ita et illa moriuntur... Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum; at cap. 14, v. 7: Spiritus hominis redit ad Deum, qui dedit illum.* — Resp. In priori textu profertur sententiam hominis carnalis voluptatibus indulgentis, qui nihil aliud quam corporeis deliciis inhians, sibi persuadere nititur non aliam esse

post mortem superandam felicitatem; sed homines quemadmodum et bruta totos interituros: in posteriori verò refertur sententia hominis fidelis, atque verè et piè de animæ immortalitate et futurâ post mortem alterâ vitâ sententis.

Cap. 9, v. 2: *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit:* at 2 ad Timotheum 4, v. 8, S. Paulus constanter asserit: *Reposita est nihil corona justitie quam reddat tibi Dominus, etc.* Responsio. Nescit homo naturali lumine et propriis suis viribus atque humanâ sapientiâ, an sit odio vel amore dignus, cum Deus bona temporalia sine ullo discrimine conferat probis et improbis; at istud nosse potest, uti noverat Apostolus, ex sibi factâ divinâ revelatione.

EX LIBRO ECCLESIASTICI.

Cap. 7, v. 15: *Non iteres verbum in oratione tuâ:* at Matthæi 26, Christus Dominus tertio oravit eundem sermonem dicens. — Resp. In priori textu prohiberi verborum reiterationem inutillem ex scrupulosâ nimium conscientiâ; non verò piam et humilem eadem verba majori ac ferventiori affectu iterantem.

Cap. 40, v. 29: *Fili, in tempore vite tue ne indigeas; melius est enim mori quam indigere:* At Matthæi 19: *Si vis perfectus esse, vende, et vende omnia que habes, et da pauperibus.* — Resp. Prioribus verbis damnari otiosorum hominum inertiam, que illos ad egestatem et mendicitatem adigit; non verò pauperitatem Evangelicam quem suis seclatoribus Christus Dominus instituit, quatenus liberi à rerum mundalium curâ et sollicitudine securius Deo famulentur, et suæ salutis consulant.

Cap. 49, v. 5: *Praeter David, et Ezechiam, et Josiam, omnes peccatum commiserunt;* at David ipse etiam gravissimè peccavit, nec à peccatis et divinâ vindictâ immunis fuit Ezechias, ut apparet ex 4 Reg., cap. 20. — Resp. In illa textu sermonem esse de peccato idololatricæ ac fœdere cum idololatris, à quo tres illi tantum reges Juda fuerunt immunes; nam hujus criminis Josaphat, alioquin pius, arguitur, 2 Paralip., 18.

EX ISAIA.

Cap. 1, v. 26: *Restituum tibi Judices tuos ut fuerunt prius, et consiliarios tuos sicut antiquitus:* at Judæi post restitutam à captivitate Babylonicâ libertatem, nusquam eandem obtinuerunt auctoritatem regiam et judicalem supremam quâ prius fuerant potiti. — Resp. Vaticinium istud intelligi de statu Judæorum, vel post adventum Christi. In priori statu habuerunt Judices et duces, qui præcedentibus, si non eadem dignitate et imperii majestate, saltem eadem pietate, prudentiâ, et religione eis præferunt, ut Esdras, Nehemias, Machabæi. In posteriori vero statu, Deus pontificibus Judæis, scribis et pharisæis substituit Apostolos et eorum successores Ecclesiæ pastores et doctores, qui illos Synagoga judices et duces vite innocentiâ, sapientiâ ac vigilantia longè superabant; igitur quovis sensu vaticinium accipias, habes impletum.

Cap. 2, v. 4: *Confundant gladios suos in vomeres, et*

lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium; que do hominum statu post adventum Christi dicta esse liquet; at Matth. 10, v. 54, Christus ipsemet ait: *Nolite arbitrari quia venimus pacem mittere in terram; non tunc pacem mittere, sed gladium.* — Respons. Isaia verba accipienda sunt de Ecclesiæ propagatione, eaque pacifica, non autem armorum vi, nec adversariorum exterminatione, uti contigit in institutione et disseminatione Synagoga, que notissimi Chanæorum aliorumque idololatrarum excoisio, in Palestinâ stabiliri et propagari potuit.

Cap. 7, v. 25: *Propter hoc debet Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet, etc.* que Matth. v. 23, et Lucae v. 51, accipiuntur de Christi Domini ortu futuro. At isti interpretatiōnes repugnant: 1° Prophete scopus qui, inquit Judæi, eò loci non agit de venturo Messia. 2° Promissa liberationis ab instantibus adversariis signum, quod dari debuit Achazo de re presentî, non verò futurâ post multa secula, quando nec Achaz ipse, nec aliquis ex ejus familiâ esset in vivis. 3° Nominis *alma* significatio, que non virginem intactam, qualis fuit Deipara, sed mulierem quæcumque etiam adulteram significat; ut Proverb. 50, v. 19. 4° Constructio participii temporis presentis, quo juvenula, de qua fit sermo, dicitur *concipiens et pariens*; subindiquè illa tunc erat in vivis: Non agitur verò, inquit, de matre Messie dñi postmodum futura, sed vel de conjugè Ezechie Achabi filii, vel de conjugè filii ipsius Isaia Prophete. — Resp. Reverè Prophetam his verbis annuntiare futuram Messie ex Matre Virgine conceptionem et nativitatem; neque ullas ex Judæorum argutiis, his quidquam offere: non signum; cum enim Prophete, quoties specialen aliquam futuram liberationem à inimicis calamitatibus spondebant, solerent injicere mentioem Messie Salvatoris, cujus intuitu tam stupenda beneficia Judaico populo conferebantur, quòd illo ex cã gente esset oriendus; appositè Isaia Christi Domini futuri ortûs hic meminit, ut Achazi et Judæorum terrorem depelleret: cum enim hi audissent duos reges potentissimos Syriæ et Israel in regni Judaici perniciem et extinctionem conspirasse, et jam formidandos accessu eorum exercitus, de suâ fortunâ suisque rebus actum esse arbitantes, abjiciebant animos, quod ut erigeret Propheta et fidem faceret de proxima liberatione, repetit promissionem factam de venturo Messia, ostenditque hostium conatus et minas fore inanes, quoniam non prius delictero debebat regnum istud et sceptrum, quam Messias venisset. Porrò cum nondum adventasse demonstrat ex eo quòd ille oriendus esset ex Virgine, nulla autem virgo intacta permanens eò usque pepererat: quoniam verò Achazus ipse idololatricæ deditus unâ cum Judaico populo hanc liberationem à Deo quem graviter offenderant, concedendam inficiabatur, ut certam de illâ spem faceret Isaia, longè præstantius beneficium, nempe incarnationem Verbi eis spondet, cujus adventus signum erit virgo intacta concipiens et pariens: *Ecce Virgo concipiet, etc.*, quasi hic

Propheta, agens non tam cum Achazo quam cum domo David, diceret: Vos non vultis, aut non audetis petere signum liberationis promissae, Dominus interim ipse dabit aliud longè illustrius, non quo à duorum regum inflammato odio, et toties jam victricibus copiis; sed quo ab antiqua et longè duriori diaboli tyrannide liberemini. Quod signum eò etiam spectare videtur, ut animos confidit languentes et externatos metu imminuentis belli. Nam si à majori illa vi atque exitio liberabit aliquando Deus populum oppressum, multò sane facilius id prestabit à *daubus caudis titonium fūnāquantiū*, hoc est, duorum regum in perniciem Judaeorum conspirantium: enimverò si ea fuit amoris vis in Deo, ut Filium suum unigenitum daret, quomodo negaret alia, quae infinitis spatiis leviora sunt? Proinde à dono majori largitionem beneficii minoris Propheta hoc pacto confirmat, ut signum ipsi idem esset, quod argumentum.

Neque etiam his officit, imò ad ea confirmanda plurimum conducit *vox alma*: nam, ut aliàs observavimus, reverà adhuc adolescentulam designat, de cuius pudicitia et integritate nullum sit dubium, ut planissimè constat ex perpetuo hujus vocis usu in Scripturâ, in qua septies tantum hujus vocis usu in Genes. 24, v. 45, ubi vocabulum istud tribuit Rebeccae diu adhuc esset virgo, quoniam addit erat non cognovisset virum. Et Exod. 2, v. 8. Maria, soror Moysis, quando adhuc adolescentula erat et virgo, dicitur *alma*. Idem nomen tribuitur virgini juvenulae Psal. 68, v. 26, et Cant. 1, v. 5. Quis itaque dubitabat idem nomen ab Isaiâ hic usurpatum, puram et illibatam de notare virginem, qualis fuit ante partum, in partu, et post partum Virgo Deipara?

At, instans Juchei, *vox alma*, Proverb. 50, v. 19, denotat juvenulam temerariam; nam inter ea quae nullum sui vestigium post se reliquunt, atque adeò difficile cognoscuntur, Salomon adjicit, tiam tri in *almâ*, seu juvenula. — Resp. His verbis non significari juvenulam ex congressu viri temerariam et laxatam, sed e contrâ ita clausam et absconditam, ut ad eam nullus viro ejus pudicitiae insidiant potest accessus; at ne subditi nullam operâ viri vestigium in eâ deprehendere liceat, quia reverà nullum est. Ac si diceret Salomon: Facilius deprehenderes in aere aquilae viam, aut navis in mari, aut serpentis repentis super petram, quam vestigia viri ad jamjam illius adolescentulae virginis, quae se à virorum conspectu et insidiis subducit.

Urgent iterum, Hebraeos significare virginem non voce *alma*, sed voce *betula*. — Respondendo vocem *betula* significare quidem virginem quamdiù illa intacta permanet, sive interim illa juvenis sit, sive amosa; at *vox alma* significat juvenulam virginem à virorum conspectu et consortio semolam, qualis erat Deipara.

Cap. 25, v. 17: *Et erit post septuaginta annos: Visitabit Dominus Tyrum, et reducet eam.* At Ezechielis 26, v. 14: *Non edificaberis ultra, et v. 21: In nihilum redigam te, et non eris, et requisita non invenieris ultra in saeculorum.* — Respondet S. Hieronymus Tyrum

fuisse quidem restitutam et rursus edificatam in civitatem, non verò in auctoritatem et dignitatem regiam quâ plurimis insulis et populis imperabat; nam deinceps paruit Chaldaeis, Graecis et Romanis. Adjici potest eandem civitatem non fuisse restitutam, quippè eum illius cives et incolae fuerint extincti, et in varias provincias dissipati; alii verò novam civitatem loco prioris instauratam habitaverint.

Cap. 38, v. 1: *Dispone domui tuae, morieris tu et non times; et v. 5: Ecce ego adificiam super dies tuos quinquedecim annos: quae de eodem Ezechia rege dicta, aut in Scripturâ antilogiam, aut in Deo mutationem arguunt. — Resp. Ezechias juxta causarum naturalium seriem et dispositionem haud dubiè mortuus erat, nisi Deus ejus lacrymis, poenitentia et pietate commotus, ipsi vitae inducias concessisset; itaque Propheta primum edixit quod Deus ex naturalium dispositione praeviderat ab eterno futurum, nisi aliter statueret; quod etiam so facturum prescrivebat. Haec egregie explicat S. Augustinus, lib. 6 de Gen. ad litteram, cap. 17: « Secundum quasdam futurorum causas, nupti, mortuus erat Ezechias, cui Deus addidit quinquedecim annos ad vitam; id utique faciens, quod ante constitutionem mundi se facturum esse presciebat, et in sua voluntate servabat. Non ergo il fecit, quod futurum non erat; hoc enim magis erat futurum quod se facturum presciebat: nec tamen illi anni rectè additi dicerentur, nisi aliquid adderetur, quod se alter in aliis causis habuerat. Secundum aliquas igitur causas inferiores, jam vitam inierat; secundum illas, quae sunt in praesentia et voluntate Dei, qui ex aeternitate noverat quid illo tempore futurus erat, et hoc verè futurum erat: tunc erat finiturus vitam quando finivit vitam. »*

Cap. 55, v. 2: *Non est species ei (Messiae) neque decore, etc.* At Psalmo 45, v. 2, dicitur *speciosus forma praefuitis hominum*, etc. Resp. Loquitur Propheta de Christo spūis foedato, flagris laniato, et plagis crucentato qualis apparuit in Passione, in qua fuit despectus, humiliatus, et reverà vir dolorum: Psalmista verò eum repraesentat secundum finitimas corporis et animi dotes quibus à nativitate vitæ praeditus, et quantum respectu speciosus erat praefuitis hominum.

EX JEREMIA.

Cap. 22, v. 50: *Haec dicit Dominus: Scribe virum istum scitulum, quae de Jechonia dicta sunt; et 1 Paral. 3, v. 17, septem filii ejus numerantur, inter quos Salathiel, qui in genealogia Christi solem habet. Resp. Sterilis fuit Jechonias, non defectu proli, sed successoris in regni dignitate et auctoritate. Unde additur: *Nec enim erit de semine ejus vir qui sedet super solium David, et potestatem habeat ultra in Juda.* Tametsi enim Zorobabel ejus nepos dux fuerit roduem in terram Juda, ejusdemque operâ et auspiciis templum fuerit instauratum, nusquam tamen verè regiam auctoritatem esse consecutus: neque enim ille absolutè, et solus, populo jus dicebat, sed consortes habebat Nehemiam et alios illustrium familiarum principes, qui omnes à regibus Persarum pendebant.*

Cap. 34: *Oculi tui oculos regis Babylonis videbant, etc.* At Ezech. 12, v. 15: *Abducant Sedechiam in Babylonem, in terram Chaldaeorum, et eam non videbit, ubique morietur.* — Resp. Sedechias, captus à Chaldaeis, et ad Nabuchodonosoris praesentiam deductus, vidit equidem regem Babylonis, at cum ad ejus imperium fuisset visu privatus, in Babylonem dein captivus deportatus, eam videre non potuit.

Cap. 25, v. 1: *In anno quarto Joakim, filii Josiae, regis Juda, iussu anno primus Nabuchodonosor regis Babylonis, quibus significatur ipsum Nabuchodonosorem expugnasse Jerosolymam anno quarto regni Joakim, et primo sui imperii.* At Danielis, c. 1, id factum assertur anno tertio regni Joakim; ubi Daniel primum Nabuchodonosoris annum assertit concurrere cum quarto anno regni Joakim, non verò cum tertio ut narrat Jeremias. Resp. primum imperantis Nabuchodonosoris annum concurrere cum exeunte tertio et inchoante quarto regni Joakim; quamobrem Propheta invicem non pugnant dicit quartum vel tertium memorat. Porro hic Joakim (ut diximus) putatur bis captus à Nabuchodonosore, ex eo quòd 4 Reg. 25, colligitur illum undecim regnasse annis; cum autem hic scribitur tertio anno, scilicet penè completo, migrasse in Babylonem, qui secundum Jeremiam primum fuit annus Nabuchodonosoris, iterum videtur rediisse in regnum, serviens regi Babel tribus annis 4 Reg. 24, v. 1. At postea rebellis effectus, demò est captus, et in vineas mortuus. Hic autem Joakim erat filius Josiae regis, pater Joachin, quem et Jechoniam appellant; frater autem Sedechie, qui et Soltam dicitur, sub quo Jerusalem destructa est, et frater Joachaz, quem Pharaon Neco adduxit vincum in Aegyptum. Admonet etiam S. Hieronymus: « Non putandum esse eundem in Danielis principio esse Joakim qui in Ezech. exordio Joachin scribitur; iste enim extremam syllabam eum habet, ille chin. » Ille ergo fuit à Pharaone Neco pro fratre suo Joachaz constitutus rex Juda.

Cap. 56, v. 5: *Non erit ex rege Joachim qui sedet super solium David; et 4 Reg. v. 24: Dormivit Joachim cum patribus suis, et regnavit Joachin, filius ejus, pro eo.* Resp. Solum quidem patrum ascendit Joachin, at in eo sedisse non est dicendus, quippe qui fixam sedem non habuerit, ei in eo brevissimo tempore steterit, nimirum circiter tribus mensibus; dein namque adductus fuit in Babylonem cum universâ familiâ; postero verò illius qui Judaico populo praefuerunt, non egerunt ut reges, sed tantum ut principes qui regibus Persarum tributum pendebant.

EX EZECHIELE.

Cap. 1, v. 8, de mysticis animalibus dicitur: *Non revertentur cum ambulaverint; et v. 14: Ibant et revertentur in similitudinem fulguris.* Resp. Primus textus significat ea non animalia deflexisse à rectâ viâ, nec fuisse reversa priusquam designatum sui cursus scopum tetigissent; at ubi illic pervenire, rectâ viâ et pari velocitate reversa sunt, ut sive eundo, sive redeundo exactissimè Deo parerent.

Cap. 11, v. 15, vaticinatur Ezechiel ad viros qui

erant Jerosolymis; at ipse Jerosolymis non stetit. — Re-p. Cum in extasi vaticinaretur Ezechiel, ad sua oracula ad viros Jerosolymis consistentes dirigeret, sic cum illos sibi videbatur habere praesentes, sic etiam eis verba fecit quae dein mandavi scriptis ut ad eorum notitiam venirent. Accedit quòd non sit insolitum Prophetae verba ad absentes facere, nec per nuntios evulgarentur ad quos spectabant. Sic nationibus remotissimis multa denuntiavit Propheta; quae demùm vulgatae fama eis innotuerunt.

Cap. 20, 11: *Dedi eis praecepta mea, et judicia mea ostendi eis, quae faciatis homo vivet in eis; et v. 27: Ergò et ego dedi eis praecepta non bona, et judicia in quibus non vivunt.* Resp. In priori textu admoenitur quantum divinum mandatorum observantia conferat ad vitam aeternam promerendam, ut legisperito inquirent: *Quid faciendo vitam aeternam possidebo?* merito dixerit Salvator: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata;* in posteriori verò significatur ejus divina legis transgressionem esse inobstantissimè summe noxiam, et eis mortem aeternam inferre. Quamobrem praevicatorum illos arguit Deus, quòd sua praevitaverint, ut lex quae certa est et secunda ad vitam aeternam viâ, esset illius temeratoribus in perniciem et ruinam.

Cap. 50, v. 14: *Faciatis judicia in Alexandria:* at Alexandria extracta fuit ab Alexandro ducentis post Ezechielem annis; eam ergò subvertere non potuit Nabuchodonosor, rex Babylonis, de quo ibi sit sermo. Resp. Haec civitatem quae Hebraice dicebatur No et quae, teste Nahum, cap. 3, v. 8, amplitudine amulabatur Niniven, complectebaturque suo ambitu viginti leucas, ut refert Diodorus Siculus (lib. 50, cap. 7), per anticipationem dicta est Alexandria, quoniam à Nabuchodonosore vastata, dein ab Alexandro Magno instaurata fuit, et ab ejus nomine dicta Alexandria.

EX DANIELE.

Cap. 4, v. 21: *Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis;* quibus significari videtur eum illo anno obiisse at cap. 10, vers. 1: *anno tertio Cyri, regis Persarum, verum revelationem est Danieli, etc.* — Resp. In priori textu non excluduntur anni posteriores duo quibus Daniel cum Cyro vixit; sed cum paulo antea mentio facta esset initii captivitatis Babylonicae, quae ipse Daniel cum aliis è nobilibus Judaeis fuerat in Chaldaeam deportatus, significatur Deum vitam Danieli prorogasse usque ad illius captivitatis solutionem, quae coepit fieri anno primo Cyri regnantis, tametsi Daniel, jam grandaevis et senio confectus, relicta aula regis in qua plurimum valebat, vitam privatam et quietam ad duos annos deinceps egerit, atque in Judaeam fuerit reversus, si qua Hebraeorum traditioni fides.

Cap. 2, v. 1: *In anno secundo, Nabuchodonosor vidit somnium, etc.* At cap. 1, v. 5, Daniel enutritus est cum sociis resensens cibo regio tribus annis priusquam appareret coram rege. — Respondendo somnium istud contigisse anno secundo non quidem regni quo solis Babyloniis et Chaldaeis Nabuchodonosor imperabat, sed monarchia qua devicta Aegypto alisque regnis

adjacentibus expugnatis, atque Asia subjugata, totius penè Orientis imperium obtinuit; ita tradunt Josephus, lib. 10. Antiq., cap. 11, et ex eo S. Hieronymus, Lyranus, et alii benè multi. Unde consequens est ista evenisse anno post expugnationem Jerosolymæ septimo.

Ibidem, v. 5, in interpretatione somni et stupende stature; quatuor tantum describuntur futura monarchia, cum tamen longè plures fuerint. Respondeo hic duntaxat representari eas monarchias à quibus Judæi erant vexandi, videlicet imperia Babyloniorum, Persarum, Medoarum et Romanorum, quorum regna tunc temporis jam florere cœperant. Regnante enim apud Hebræos Ezechia, regnabat in Babylone Merodach Baladad, ut est Isa. 58, apud Macedonas verò Perdiccas, rex quartus; apud Iomanos Romulus, rex primus; apud Medos Medius, rex tertius. Quod autem regnum Babylonium aureo capiti comparatur, non videtur tantum esse causa quòd longior fuerit monarchia, aut ditor, aut latior, sed fortassè ob hoc quòd ipsi victori, domitis vicinis et rebellibus, majori pace regnare contigerit quàm Cyro, Alexandro vel Julio, primis cæterarum monarchiarum assertoribus. Nam Nabuchodonosor invictissimus ultrà quadragesimum annum regnavit, et senex quietum regnum filio Evilmerodach reliquit uti promissionem habuit per Jeremiam, cap. 27. Hinc apud Ezechielem, cap. 17, est *aquila grandis*: apud Isaiam *lucifer, filius aurora*. Josephus, Antiq. lib. 40, ait Dioclem Philostratum, Berosum et alios externos scriptores honestam illius facere mentionem. Eusebium quoque Megasthenem citat, qui illum Hercule robustiorum fuisse, universamque Libyam et cæteram Asiam usque ad Armenios domisse dicit. Orosius verò testatur Hispanos suos Iberos ad illum pro pace legatos misisse. Hinc patet quante potentia rex fuerit.

Ibidem, v. 46: *Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, et Daniele adoravit, et hostias et incensum præcepit ut sacrificarent ei*: at Deuter. 6, v. 15, et alibi sapè: *Dominum Deum adorabis, etc.* — Responso verosimilior, Nabuchodonosorem ethnico more ratum Daniele esse nomen aliquod divinum, cultum ei voluisse exhibere, maxime cum Chaldeos sapientes (à quibus et somnium et illius interpretationem scitatus fuerat) adisset respondentes: *Servus quem tu quaeris, rex, gravis est; nec reperitur quicumque qui indicet illum in conspectu regis, exceptis Diis*. At Nabuchodonosor à Daniele admonitus et melius informatus, propositum mutavit, et Deum verum adoravit. Cujus quidem conjectura argumentum est 1ª ipsa Danielis pietas antea perspecta; qui enim regis cibarius vesci noluit, ne quid in Mosaicam legem peccaret, quomodo divinos honores sibi deferri pateretur? 2ª Ipsa Nabuchodonosoris statim prolata Dei veri confessio; ait enim filicò Danieli: *Verò Deus vester Deus Deorum est, etc.*

Nonnulla, ex Prophetis quos ob brevitate sermonis anones appellant, profanatur etiam antilogice; verum cum illa sint minoris momenti, atque facilis

earum solutio viris in Scripturarum lectione tantillum exercitatis occurrat, in his elucidandis et dissolvendis tempus, ne perderent, non judicari esse ponendum.

EX S. MATTHEO.

Cap. 1, in recensenda et explicanda Christi genealogià invicem plurimum discrepant SS. Matthæus et Lucas; maxime verò quantum ad ordinem et nomina eorum qui in hac majorum Christi serie referuntur. In ordine, ut notat Waltherus, est dissonantia triplex. Primò namque S. Matthæus ab Abrahamo per descensum ad Christum usque procedit; Lucas verò per ascensum à Josepho ad Adamum omnium hominum protoparentem. Secundò, Matthæus nullius antè Abrahamum meminit Patriarchæ; Lucas confutrat seriem Patriarcharum ad Adamum usque per posteros Noe et Sethi. Tertio, Matthæus à Davide usque ad Christum generationes 28, à Salathiele usque ad Joseph 21, numerat; Lucas autem à Davide usque ad Christum generationes 42, à Salathiele usque ad Joseph 21, recenset. Universè Matthæus tres tesseradecades, et personas 42, Lucas verò 77 profert. Quartò, Matthæus verbo *genitii* usus est; S. Lucas certo nullo. In nominibus quoque magna variatio est; Matthæus enim 1° per Salomonem; Lucas per Nathanem ejusque posteros genealogiam Christi recenset. 2° In tertià tesseradecadè S. Lucas Jechonia loco nominat Neri et alios præterea à Matthæo omissos. 3° Josephi patrem, quem S. Matthæus Jacobum dicit, S. Lucas constituit Heli.

Resp. ad primum, ordinem numerandi disparum et retrogradum, rei ipsi nihil quequam derogare; dummodò recta rerum series institatur. Ad secundum, dico, idcirco S. Matthæum in Abrahamo consistere, S. Lucam verò ad Adamum, Deuque progredi: 1° Quia S. Matthæus suum ad Judæos Evangelium dirigebat, quomobrem ut facilis Christi historia, quam ordiebatur, ipsis gratum redderet, eumque verum Messiam comprobaret, sat judicavit illius genealogiam ab Abrahamo eorum protopatriarchâ deducere; Lucas verò cum ad omnes prorsus nationes scriberet, necessarium duxit Christi genealogiam summâ diligentiâ ad Deum usque ducendam, quo facilis insinueret esse eum qui nos à Deo in protoparente lapsos, ad eum suis meritis et monitis revocaret; idè ascendendo processit. 2° S. Matthæus stetit in Abrahamo, quia ei Patriarchæ primò ex hominibus post diluvianum diète sunt promissiones de Messia: unde cum ille communis esset parens ejus populi ex quo oriundus esset Messias, ad confirmandam de re fidem, satis erat ostendisse Christum ex semine Abrahamæ esse natum. Lucas verò ad communem omnium prorsus hominum parentem progressus est, ut ostenderet Christum esse propositum omnium hominum Salvatorem ab initio mundi; neque aliud esse nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

Ad tertium dissonantie momentum repono, nil mirum videri quòd plures à S. Lucâ quam à S. Matthæo in Christi genealogiâ referantur; siquidem ille per Nathanem, hic per Salomonem Davidis ex Bethsabæ filios, Christi proavos nominat, ac proinde ab utroque

diversi memorantur; potuit autem una prosapia in multò plures familias quàm alia sese effundere. Neque enim Salathiel et Zorobabel, qui apud Lucam, iidem sunt qui à S. Matthæo recensentur; illi enim ex stirpe Nathanis, hi ex stirpe Salomonis; illi vigesimum aut vigesimum primum in Christi Domini prosapia gradum obtinent; hi duodecim aut tredecim gradibus à Christo distant; illis alii patres et proavi alio nomine quam his adscribuntur. Porro eadem nomina pluribus interdum imponi solita nemini dubium est, præsertim dum illa sunt præstantium virorum et aliquid boni omnis portendent; ita ergo dux stirpes seu lineæ sunt, sicut nominibus, sic et gradibus et personis prorsus distinctæ et diversæ apud Lucam à Nathane per Neri usque ad Heli; et apud Matthæum à Salomone per Jechoniam usque ad Jacobum Josephi patrem.

Quorsùm autem in tertia Christi Domini genealogiâ diversam rationem et institutionem inserunt SS. Matthæus et Lucas, non eadem est auctorum sententiâ et ratio. Sunt enim qui existimant à Matthæo recenseri genus Josephi per lineam Salomonis, quæ sceptrum regale diu tenuit; à S. Lucâ autem Mariæ Virginis ex Davide per lineam Nathanis, ad quam postea solum Davidis decem titulo devolutum fuit: cujus rei duplex ratio assignari potest. Prior, ut constet Mariam esse ex domo Davidis, licet non per lineam Salomonis ejusque posterorum, penes quos plures annos fuit regna potestas; posterior, ut appareat, Mariam desponsatam Josepho non in domum alterius tribus, aut familiae, sed in domum et familiam Davidis translata esse, ut ita undique firmissimè probetur, Christum nostrum esse ex domo et familiâ Davidis, sive censeatur ex familiâ matris, ex quâ Virgine natus est, sive ex illâ familiâ in quam Maria per desponsationem transiit. Verùm ista sententia nequam mihi videtur probabilis; nam cum S. Lucas eodem contextu dicat *Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat*, atque ita cætera deinceps filios patribus continuè serie connectens, aut, Josepho omisso, velle Christum Heli nepotem dici, aut Josephum ipsius Heli non filium sed generum, à recto sermone ususque loquendi alienum est. *Patendum est igitur, ait appositè Grotius, ejusdem Josephi genus ab altero prorsum, ab altero retrorsum censerit. Neque verò aliena à Christo existimanda est origo Josephi, cum natus sit Christus ex eâ quam Josephus in matrimonio reimerit. Nam si ovnis est legis, ut partus viduæ ex agnato defuncti viri conceptus in omne jus defuncti succedat, non aliter quàm si ex ipsius generis ortum traxisset, quidni id quod sine humana operâ ex legitimâ illius conjugæ natum est, quasi ipsius hinc esse nimirum quòd non tantum ab Evangelii scriptoribus Josephus, pater Christi, imptis videlicet patrem demonstrantibus, nominatur; sed et Christus omnia obsequia atque operas illi præstitit quo expectari possunt à filio in sacris paternis constituto. Quòd si ubique gentium adoptivi liberi ex ejus gentis cui velut insit nobilitate censentur, quantum justis omnia jura gentilitia Josephi ac omissiones divinae ipsius minoribus facta*

ad Dominum Jesum pertinebant! Hæc ille.

Neque necessum erat speciem Beate Virginis genealogiam tæcere, non solum quia usitatum non erat apud Judæos ut in genealogiis femina censeretur; sed maxime quia Beate Mariæ stemma ex Josephi stemmate facile colligebatur; hæc enim non modò extra tribum suam, sed ne extra familiam quidem nubere potuit, quippe quæ fratres consanguineos nullos habuerit. Nam puella Israelides, quæ fratres non haberent, lego divinâ jubentur nubere agnatis proximis, uti definitum est Numerorum 36, ex specie facti quæ se in filiabus Salphaad Moysi obtulerat Deo ita decerente, emecta femine de eadem tribu maritus accipiet, ut hereditas permaneat in familiis; ubi vox כְּבֹרָה *Matte*, quæ sapis ibi repetitur, non modò tribum, sed etiam stirpem, præsertim hoc loco significat: ita ut præfata verba, si hebraicum textum attendamus, proprie significant familiam stirpis paternæ uti egregiè hic demonstrat Grotius; quod etiam, inquit, exigit ratio legi addita, quæ hæc est, ne bona avita mancipii jure ad extraneos deveniant: quod non tribum tantum, sed et gentium, familiarumque conservandarum causâ constitutum esse ex simili lege, quæ est de redempturis, intelligi potest. Hinc est quòd is qui Tobias historiam scripsit, moris Judæici non indiligens observator, Saram virginem conquerentem introducit, quòd pater ipsius filios hæredes non haberet; neque verò esset frater ei, cujus filio se uxore esse lege servaret, cap. 5, 15. Nec secus is qui Judite historiam scripsit, maritum ejus ait fuisse non modò *reus quibus adversis, reus successibus adversis*. Chrysostomus quoque et Epiphanius, quibus mores Judæorum ignovi vix esse poterant, iis in locis viventibus ubi maxima Judæorum erat multitudo, ita legem quam dixi Moysis interpretantur. Legibus sanè Atticis, quarum antiquissimas ex Moysis legibus desumptas, ac tantum non descriptas esse facillimum probatu est, idem quòd diximus invenitur constitutum. Vocabatur autem puella talis, sive sola ex ære hæres esset patri, sive sorores, non etiam fratres haberet; ut idem Grotius probat plurimis exemplis petitis à veteribus ethnicis, quibus ea Mosaica lex non solum imoitoit, sed etiam fuit in usu.

Existimant nonnulli Matthæum lineam naturalem et regiam ducere; Lucam verò sacerdotalem, tùm ex eo quòd hic describat genealogiam Davidis per Nathanem, quem existimant naturalem fuisse Uriæ sacerdotis filium, à Davide, inito cum Bethsabæ matrimonio, adoptatum. Quomobrem istuc referunt hoc 2 Reg., c. 8, v. 18: *Filii autem Davidis Sacerdotes erant*; quam sententiam tradit S. Ambrosius, cuius verba Lucæ scribens, quòd per Salomonem Matthæus generationem derivandam putavit; Lucas verò per Nathan alteram regalem, alteram sacerdotalem Christi familiam videtur ostendere. Fuit enim verò et secundum carnem, regalis et sacerdotalis familie; Rex ex regibus, Sacerdos ex sacerdotibus, quoniam et Rex in Dei virtute lætatur, cui judicium à patre quo defertur; et Sacerdos in æternum, secundum quòd scriptum

est: Tu es Sacerdos, etc. Bene igitur uterque tenuit fidem, ut Mathæus per reges ducit originem comprobare; et Lucas per sacerdotes à Deo transmissionem in Christum seriem generis deducendo, sanctionem ipsam originem declararet. > Ille ille; cui concinunt Nazianzenus, in Carmine de Christi Genealogiâ, A patre sacrificem ducit genus; Hilarius, Canone 1 in Matth., Petrus Blesensis, Epistola 5. Ergo, etc.

Verum hujus sententia plurima jugulum peunt. 1ª Namque non constat Uriam fuisse sacerdotem, ac proinde nec Nathaneum putatum ejus filium. 2ª Quamvis Urias concederetur sacerdos, non idcirco vincitur ipsum fuisse patrem naturalem Nathanis, imò contrarium deduci videtur ex 1 Paralip., cap. 5, ubi numerantur filii à Davide in Jerusalem ex Bethsabeâ geniti: Porrò in Jerusalem nati sunt ei filii Simnaa, et Sobab, et Nathan, et Salomon, quatuor de Bethsabeâ, filia Amiel, ubi Nathan eadem in serie scribitur cum Salomone, quem nullus dixerit adoptatum, et non verè à Davide genitum. 3^a Si fuerit Nathan adoptatus, ex ejusque stirpe Christus prodierit, falsum erit Christum esse ex Davide oriundum secundum propagationem naturalem et fructum ventris Davidici, cui repositum erat à Deo patris solium et regnum. 4^a Tametsi gratis concederetur Nathaneum reverè fuisse sacerdotem, inde non esset consequens omnes qui in ejus serie numerantur, ad ultimum usque, summos sacerdotes existisse, quippè nullius eorum in pontificali serie meminit Josephus, lib. 15, cap. 16. Undè verosimilius mihi videtur eorum sententia, qui existimant S. Matthæum genealogiam naturalem Josephi, ac subinde Christi; Lucam verò tantum legalem scripsisse. Ità, post S. Justinum martyrem sensit Julius Africanus, in Epistola ad Aristidem, quam nobis servavit Eusebius, Lib. 4 Historie Ecclesiastice, cap. 8, ubi inter cetera scribit: Cum igitur elut scopus nobis propositus sit Josephus, explicandam nobis est, quomodo uterque pater illius esse dicatur, tum Jacob, qui ex Salomone, quam Heli, qui ex Nathan originem ducit; ac praterèa, quomodo isti duo Jacob et Heli fratres fuerint; deinde quâ ratione horum patres Matthæi et Melchi, diverso genere prognati, avi Josephi fuisse probentur. Matthæi et Melchi cum eadem uxorem, alter post alterum habuissent, liberos ex eâ, qui uterini fratres erant, susceperunt. Quippè Lex non vetabat ne mulier vidua, seu repudiata, seu viri ipsius mortuo, alteri nuberec. Igitur ex Esthâ (hoc enim mulieris nomen fuisse accepimus) primus Matthæi, qui à Solomone genus ducit, Jacobum filium sustulit. Post Mathanis autem interitum, Melchi, qui ex Nathaneum originem referebat, cum ex eadem tribu 220 diversa familiâ editus esset, ut antè diximus, uxorem eam sortitus, Heli filium suscepit. Hoc modo Jacob et Heli, licet diverso genere prognati, uterinos fratres reperimus, quarum alter, Jacob scilicet, cum fratre ipsius Heli sine liberis decessisset, viduam ejus conjugem sibi accipiens, tertium ex eâ Josephum genuit, naturalis quidem ratione filium suum. Unde etiam scriptum est: Jacob autem genuit Joseph; sed secundam legem filius erat Heli, quippè cum ejus semen Ja-

cobus frater suscitasset. Proinde nec generis per eam deducta series, rana ac futilis deprehenditur, quam Matthæus, quidem recensens, JACOB, inquit, genuit Joseph; Lucas verò, è contrario, à filiis ad parentes ascendens: JESUS, inquit, qui ERAT, UT PUTABATUR (hoc enim disertè addit) FILIUS JOSEPH, qui FUIT HELI, qui FUIT MELCHI. Neque enim poterat disertius exprimi fictitia illa generandi ratio que ex Lege projecta est. Idèd in hujusmodi liberorum generatione, verbum istud, GENUIT, ad finem usque retinet, cum ad ipsum usque Adamum, qui fuit Dei, gradatim ascendendo, totius generis seriem perduxisset. Neque verò id certâ ratione desitutum, aut temerè confectum est. Cognati enim Salvatoris nostri, sine ad ostendam generis sui nobilitatem, sive ut simpliciter rem docerent, veraci utique sermone hæc nobis tradiderunt. Hæc Africanus, cujus sententia scopus est ostendere Jacobum fuisse fratrem uterinum Heli, ex unâ eademque matre Jeschâ; qua cum ex Mathat genuisset Heli, jam vidua nupsit Mathano, et procreaverit Jacobum. Cùm autem Heli sine liberis defunctus esset, ex præscripto legis Deuteronomi. 25, de suscitando semine fratri, uxorem Heli duxit Jacob, ejus uterinus frater, et ex eâ procreavit Josephum, naturalem quidem suum, legalem autem Heli filium, sicut Booz ex Ruthâ, Mahalonis vidua, genuit Obed, naturalem suum, Mahalonis verò filium legalem.

At, inquit, si Josephus fuisset filius legalis Heli, debuisset ejus nomine appellari: nam Deuter. 25, in descriptione juris et exercitii Levitatis, videtur præcipi, ut primogenitus suscitatus fratri defuncto, nomen ejus soriat. Verum, ut egregio docet S. Augustinus (quæst. 46, super Deuter.), hæc lege constituitur, non ut filius procreatus nomen defuncti patris, cui suscitatur, obtineat, sed quòd ille non sine posteritate mortuus esse videtur; et idèd permansit ejus nomen, nec est memoria. Neque enim etiam ipsi filium genuissent, nomen suum ei fuerat imposturus, ut nomen ejus non deleteret ex Israel; sed ex hoc utique non deleteret, quia non sine liberis ex hac vltâ emigraret; et hoc jabetur in ejus uxore frater ejus implere quòd ille non potuit. Nam etiam frater non fuisset, et propinquus ducebat uxorem ejus qui sine filiis mortuus esset, ad suscitandum semen fratri suo; sic fecit Booz duendo Ruth, ut semen excitaret propinquus suo, cujus fuerat illa uxor, nec de illo pepererat; et tamen qui de illâ natus est, ex nomine quidem defuncti censuitur, quia filius ejus est dicitur; atque ita factum est ut nomen defuncti non deleteret ex Israel, nec tamen ejus nomine appellatus est. Hæc S. Augustinus.

Non nihil tamen peccat Africanus in hæc recensione, præsertim dum ait in generatione illâ Christi quam refert S. Lucas, tertium esse Melchi; nam in Evangelio S. Lucae tertius nominatur Mathat, avus scilicet Josephi, Melchi verò quintus, atavus scilicet Josephi. Itaque aut Africanum memoria lapsus esse dicendum est, aut certè in codice Evangelii quo usus est Africanus Melchi scriptum fuisse pro Mathat; que est conjectura Bedæ in cap. 5 Lucae. Certè Gregorius Nazianzenus, in Carmine 58, de Christi genealogiâ, Afri-

canum sequens Melchi pro Mathat posuit, et Ambrosius, in lib. 5 Commentariorum in Lucam.

Ibidem, v. 8: Joram autem genuit Oziam; at, 4 Reg. 8, 1 Paralip., cap. 5: Joram genuit Ochoziam, Ochozias genuit Joas, Joas genuit Amasiam; hic verò Oziam, alio nomine Azariam genuit. Resp. Joram genuisse Amasiam generatione non immediata, sed mediata; quo sensu nepotes ab avis dicuntur geniti; et omnes homines ab Adamo proterpare procreati. Quare autem tres illi reges intermedii fuerint ab Evangelistâ prætermissi, diximus supra.

Ibidem: Josias autem genuit Jechoniam in transmigratione Babylonis; at, 2 Paralip., c. 54, v. 8: Colligite ad patres tuos, et insereris in sepulcrum tuum in pace; nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum. Itaque filios non genuit in illâ transmigratione, quæ nonnisi post ejus mortem contigit. Transmigratio enim facta est tertio mense regni Jechoniae, 4 Reg. 24. Itaque inter natalem diem Joachim et transmigrationem interfuerunt triginta sex anni. Deinde Josias non genuit Jechoniam, sed Joachim, qui fuit pater Joachim, seu Jechoniae. Josias enim quatuor genuit filios, primus fuit Johanan, secundus Eliakin, qui Joachim, tertius Joachas, qui et Sellam, quartus Sedecias, qui et Matanias. Porrò Joachas, licet tertio genitus, proximè in regno successit Josie patri occiso; sed amovit eum Pharao, rex Egypti, eique sufficit fratrem secundum genitum, puta Joakim; hinc post undecim annos regni cepit et occidit Nabuchodonosor, rex Babylonis, eique substituit filium nomine Joachim; quem post tres menses in Babylone abducent, subrogant ei in regno patrum, puta Sedeciam, quem tandem rebellantem abduxit et excavit in, in coque desit stirps regia Davidis.

Resp. 1^a In transmigratione idem esse ac sub tempore transmigrationis, cum videlicet peccata Judæorum maximè Deum urgerent ad vindictam, ut illos perduelles exilio et captivitate plecteret. Porrò transmigratio Judæorum in Babylone fuit triplex: prima enim contigit anno undecimo Joachim regis, in quâ abductus fuit Daniel et Ezechiel; secunda contigit post tres menses, in quâ cum rege Joachim, filio Joakim, abductus fuit Mardocheus, patruus Esther; tertia et generalis accidit post undecim annos, scilicet anno undecimo et ultimo Sedecia regis, quâ penè omnes reliqui abducti sunt. 2^a Censent interpretes filium Josias, et patrem Joachim, seu Jechoniae, dictum fuisse etiam Jechoniam. Quare hic supplenda videtur una generatio, addendumque antè versus 12: Jechoniam autem genuit Jechoniam, ut ferunt nonnulli codices Græci et Latini, tametsi Joachim Josie filius in veteri Testamento nullibi dicitur Jechonias; solus enim hoc nomine donatur Joachim, 1 Paralip., cap. 5, v. 16. Censent eam prætermisum esse illum Joachim, sive ab ipso S. Matthæo, ne scribendo Joachim et Joachim videtur idem repetere, uti existimat S. Augustinus (lib. de consensu Evangeliorum, c. 4), sive potius scriptorum vitio et ignorantia, putantium scilicet eundem esse Joachim et Joachim, quare alterum quasi

redundantem expunxerunt. Ità S. Epiphanius adversus Epicureos; affirmat etiam Stapulensis vetustissimum quoddam exemplar Evangeliorum ita habere: Josias genuit Joachim, Joachim autem genuit Jechoniam.

Ibidem, v. 12: Post transmigrationem Babylonis Jechonias genuit Salathiel. At quomodo potuit Jechonias post transportationem in Babylone, non in ipsâ captivitate filios procreare, cum in carcere vinctus fuerit? — Resp. hæc generationem non contigisse tempore Nabuchodonosoris, qui ergà Joachim acerbissimè semper egit (quandiu fuit in vivis; at illo mortuo, Evilmerodiac, ejus filius, Joachim eduxit è carcere, et posuit thronum ejus super thronum regum qui erant cum eò in Babylone, 4 Reg., cap. 25, v. 27, quo tempore Joachim, cum liberè ageret, haud dubiè filios genuit, qui in eò in terram, quam ignorabat, profecti fuisse dicuntur Jerem. 22, 28, quia nempe captivi rati sunt; nam tempore transmigrations, etsi Jechonias uxorem habebat, 4 Reg. 24, 15, tamen confidit eò nonnullum filios habuisse. Alioquin Nabuchodonosor, non Mathaniam, ejus patrum, sed aliquem potius ex ejus filijs regem pro ipso constituisset 4 Reg. 24, 17, et 2 Paralip. cap. 56, v. 8.

Ibidem: Salathiel autem genuit Zorobabel: ista non coherent cum 1 Paralip. cap. 5, v. 19, ubi Zorobabel dicitur Filius Phadaïæ, fratris Salathielis. — Respondet Alphonsus Tostatus; Zorobabelem istum, de quo in Paralipomenis, non esse eundem eum eo qui filius Salathielis à Matthæo constituitur, sed alium cognominem ex Pedaiâ genitum; rationem offert, quia Zorobabel à S. Matthæo commemoratus, dicitur genuisse filium Abiud. At 1 Paralip. c. 5, inter filios Zorobabelis, nullus nominatur Abiud, sed Mosollam, Hananias, et alij; sed partim videtur probabile diversos fuisse Zorobabes, quorum mentio in Paralipomenis et apud Matthæum. Quomobrem, onissis aliis solutionibus, verosimiliorem eam existimo, quæ tradit Salathielem fuisse Jechoniae primogenitum, qui cum absque liberis fuisset extinctus, probabile est Phadaïam fratrem ejus pro jure Levitatis ductâ Salathielis uxore, semen ei suscitasse, et sic Zorobabelem ab illo genitum, censeri filium Salathielis, quasi ab eo fuisset procreatus. Quomobrem etiam Esdras cap. 5, v. 2, et ut Aggeus cap. 1, v. 1, Zorobabelem non Phadaïæ, sed Salathielis filium facim, quos dubio procul etiam secutus Matthæus: tametsi enim Phadaïæ filius naturalis fuerit, legalis tamen fuit Salathielis.

Ibidem, v. 13: Zorobabel autem genuit Abiud; at 1 Paralip., c. 5, v. 19, ubi recensentur filii Zorobabel, nullus apparet Abiud; legimus enim: Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, et Salomit sororem eorum; Hasabam quoque et Obad, et Barachiam, et Hasadiam, et Josabhezed, quinq;e. Hujus nodi solutio negotium non modicum facessit interpretibus. Respondent enim aliqui Mosollam fuisse binominem, et vocatum etiam Abiud. Aliqui putant Hasabab vel Obol posteritatem, quæ non describitur in Paralipomenon lib. à Matthæo recenseri. Alii arbitrantur Zorobabelem, præter filios, quorum nomina

habentur primo Paralipomenon libro, adhuc habuisse alios, et inter illos Abiud, cujus genealogia textitur à S. Matthæo. Addit Spanhemius, et ex eo Waltherus genealogiam à Matthæo contextam et ad Josephum deductam per Abiud, fuisse quidem hominum è Davidis familiâ descendendum, sed obscurorum admodum, et redactorum ex singulari Dei dispensatione ad statum privatum et conditionem vilem et abjectam; et quia ista declinatio facta est statim in Abiud, inde forte factum quod nec illius, nec posterorum ejus majorum Josephi, obscuram prorsus vitam agentium meminerit scriptor seriei genealogicæ in Paralipomenis, sed illos descriperit, qui tunc temporis in majori dignitate et æstimatione erant constituti. Si verò quis requirat unde S. Matthæus hanc genealogiam Abiud et omnium ex eo ad Josephum usque descendendum texerit, responsio communis esse potest, id accepisse à Spiritu sancto dictante, qui ei in conscribendo Evangelio peculiari afflato et instinctu adfuit. Verum quoniam hoc responso non ferretur satis arguitur et cavillis Judeorum et paganorum, reponerem S. Evangelistam hanc genealogiam scripsisse: ex tabulis genealogiæ Judeorum, in quibus illi soldant summa diligentia, et conscribit et asseruari, præsertim verò eorum qui erant oriundi, sive ex tribu Judâ, sive ex tribu Levi: ex tribu Levi quidem, ne sacerdotium quisquam invaderet, qui non esset ex tribu illâ, cui peculiari ratione Deus honorem illum destinaverat; ex tribu Judâ verò, ob Messiam ex illâ nasciturum.

Quia autem promissio generalis postmodum restricta fuit ad domum Davidicam, dubium non est, quin posterorum Davidis quorumcumque major fuerit habitatio quàm aliorum, ut constaret qui à Davide, quâ linea, et quo gradu descendere. Nam à Judæis conscriptas fuisse in tabulariis publicis origines et propagationes familiarum, ut rem exploratam et perspectam, constantissimè tradit Africanus apud Eusebium, adiciens (Lib. 4 Historiæ Ecclesiasticæ, c. 7): *Quæ Herodes præcis illas Israëlitarum familias nihil ad se pertinere intelligens, ignobilitalis suæ conscientiâ stimulat, omnia illa familiarum monumenta concremavit; ratus se tunc denique nobilium visum iri, cum nemo esset qui ex publicis monumentis originem generis sui ad Patriarchas posse referre. Tametsi hanc narrationem non nihil peccare existimem; nam, ut appositè advertit Valesius ad hunc locum, Josephus, in libro de Vita sua, originem et antiquitatem stirpis suæ commemorans, ex publicis archivis eam repetit. Igitur restant adhuc astatè Josephi publica tabularia, in quibus Judæarum familiarum origines confinebantur. Ac proinde falsum est Herodem ea omnia combussisse. Porro hæc tabularia erant in templo Jerosolymitano sub custodia Scribarum, ut eisdem existimant rerum Judæarum scriptores. Itaque optimè Rufinus verba Africanæ ita vertit: Omnes Hebræorum generationes descriptæ, in archivis templi secretioribus habebantur.*

Consenserim igitur ejusmodi tabulas existisse inter Judæos, etiam temporibus S. Matthæi, et illum inde aliquam derivasse, quæ in hoc capite proponit. Cum enim

hoc ipso catalogo Judæos convincere vellet, Christum natum ex posteritate Davidis, utpotè oriundum ex matre desponsata viro de domo Davidis, nec tamen in omnibus seculis fuerit seriem genealogicam, prout exstat in veteri Testamento inde à Zorobabel, dubium non est quin ejusmodi tabulas descriperit, quæ et veritatem continerent, et quarum auctoritas esset indubitata inter Judæos: alioquin scopum suum non attingisset, et sine causâ obnoxium se fecisset cavillis hostium Christiani nominis, ut qui statim in limine adeo graviter impigisset; et sic totum suum de Christo Evangelium suspectum reddidisset. Nisi ergo genealogia hæc ex publicis documentis tunc temporis inter Judæos notis petita fuisset, Judæi Christi Domini adversarii hanc invchendi in Evangelicam ipsius historiam occasionem avidè arripissent.

Cap. 5, v. 15: *Ego debeo à te baptizari, et tu venis ad me!* Verba sunt S. Joannis Baptistæ, quibus dat intelligi se novisse divinam Christi majestatem et sanctitatem etiam antequàm ab eo baptizaretur. At Joan. 4, v. 25: *Et ego nescivam eum, sed qui misit me baptizare in aquâ, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, etc.* Respondet S. Augustinus (Lib. 2 de consensu Evangel., cap. 13) Joannem equidem novisse Christum esse Messiam, etiam antè baptismum, ex signo autem illi visibili cognovisse insuper aliud, quod propriâ quadam excellenti potestate baptizaret, ut soli ipsi baptismi sanctitas tribuatur. At magis probatur expositio S. Chrysostomi et Euthymii, et Theophylacti: *Non noverat ipsum, id est, ex familiari consuetudine, et amica conversatione, antequàm Christus ipse accederet ad baptismum; quippè cum Christus in Ægypto et Nazareth, Joannes verò in deserto ante infantiam stetit. Similiter autem atque vidit eum accedentem ad baptismum, divino afflato cognovit illum ipsum esse ad cujus presentiam exultaverat in utero matris; quem in medio Judeorum stare, nec tamen ab eis cognivum, cujus non esset dignus solvere corrigiam calcamenti, et quem post se venturum, et in Spiritu ac igne baptizatum prædicaverat. Quemadmodum olim Samuel ait Rupertus, certò sciebat inter filios Isai unum esse qui in regem utendus erat, cum neminem eorum ex facie cognovisset; at simul atque Davidem vidit, Deo revelante, eum esse cognovit quem ungere deberet. Brevius, noverat antè Joannes Christum cognitione interiori et inchoatâ; at novit etiam notitiâ exteriori, et interiori plenissimè confirmatâ et consummatâ, cum (quando baptizaretur Christus) vidit oculos apertos, et Spiritum Dei descendentem sicut columbam in eum, quæ manifestatio externa internæ revelationi et illuminatiôni conjuncta, cum induxit ut Christum verè Messiam affirmaret, et Agnum Dei, qui mundi peccata tollerat.*

Cap. 4, v. 2: *Cum (Christus), jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, cœruit; et accedens tentator; etc.*; at Luce 1, v. 2: *Agebatur à spiritu in deserto diebus quadraginta, et tentabatur à Diabolo; quibus significat Christum à demone tentatum, non post quadraginta jejunii dies, ut ait S. Matthæus, sed toto*

ipso jejunii et solitudinis tempore. Insuper SS. Matthæus et Lucas variant in ordine tentationum; quam enim ille tertiam, eam hie secundam recitat. — Resp. *quadraginta dies ita scriptum à S. Lucâ, ut possit vel ad superiora verba, nimirum agebatur in deserto, etc., vel ad inferiora et sequentia scilicet tentabatur, etc., referri. Certè Origenes, vel quisquis fuit alius auctor Homil. 29, ita legit, ut sentiat Christum quadraginta diebus tentatum; nec abhorret ab hæc sententiâ quod scribit S. Marcus 4, 15: *Erat in deserto quadraginta diebus et quadraginta noctibus et tentabatur à Satana.* Undè S. Augustinus (lib. 2 de cons. Evangel., cap. 4), Beda (lib. 1, in Marc.), et alii plerique interpretes existimant, præter tres celebres illas tentationes, Christum per dies quadraginta, alias leviores, veluti præludia, fuisse perpassum. Ad secundum, dicit S. Augustinus, ibidem, cap. 16: *Ad summam rei nihil interesse, nec aliquid deperire veritati, quòd nisi Evangelista eadem sententias aliis verbis, et alio interdum ordine, quàm alter explicat, dum manifestum sit omnia illa, quæ scribantur, esse facta.**

Ibidem, v. 17: *Exiitque cepit prædicare, etc.*, nimirum cum audisset Joannis Baptistæ detentionem et incarcerationem; at Joannis 5, v. 22, Christus simul cum Joanne baptizabat; undè facta est contentio inter Discipulos Christi et Joannis; subindèque prædicabat antè Joannis incarcerationem. — Resp. S. Matthæum præterisse ea quæ tribus primis capitibus narrat S. Joannes; hic enim solus recenset ea quæ Christus eggerit post suum baptismum, et antequàm ejus præcursor Joannes in vincula conjiceretur; quomobrem S. Matthæus non negat Christum antè prædicasse et baptizasse; sed tantum indicat illum eo munere præsertim functum esse cum jam S. Joannes ministerium istud implere non posset. Si verò quis requirat quomobrem S. Joannes, prædicante Christo, ab utroque munere non desierit, respondet S. Chrysostomus, Theophylactus, et Euthymius, ideò non destitisse, ut semper aliqui ad se venirent, eosque baptizatos à se, et quodammodo initiatos mitteret ad Christum. Insuper si desisset, majore adversus Christum emulatione ejus Discipuli concitarentur, quasi causa esset ut ipsorum præceptor mihius inlaresceret, et ab officio cessaret. Si enim tam sæpè ab eo moniti se nonnisi aquâ baptizare, Christum verò Spiritu sancto baptizatum, in eoque jam baptizare, nihilominus tamen invadebant Christo; quid facturi essent si baptizare desisset? Adde, inquit idem auctores, quòd si baptizare cessasset, indignatione quadam, quòd Christus etiam baptizaret, fecisse videretur.

Cap. 8, v. 5: *Accessit ad eum Centurio: at Luce 7, v. 5: *Misit ad eum seniores, et v. 6: *Misit amicos.* — Respondent communiter interpretes, centurionem ad Christum accessisse, cum ad eum amicos et seniores delegavit: quæ enim quis per legatos suos dici vel gerat aliter ea ipsemet dicere aut gerere perhibetur, haud aliter ea ipse præcò esset. Verùm probatur magis S. Chrysostomi et Theophylacti responsio centu-**

riorem primò, delegasse seniores ad Christum, deinde amicos suos; tandem, cum Christus non longè abisset à domo, ipsemet ei processit obviam.

Ibidem, v. 20: *Occurrunt ei duo demonia habentes; at Marci 5, 22: *Occurrit de monumentis homo in spiritu immundo; S. Lucas similiter, cap. 8, v. 27, unum tantum meminit.* — Resp. SS. Marcum et Lucam unius dumtaxat demoniaci meminisse, quia hic famosior et truculentior erat, utpote cum in eo integra demonum legio hospitaretur; quomobrem alterius demoniaci liberatione prætermisâ, illustre Christi miraculum in hujus curatione potissimum enarrant, multaque de eo recensent quæ S. Matthæus prætermiserat.*

Cap. 10, v. 10, prohibet Christus Apostolis quos ad prædicationem delegat, ne habeant in viâ pecuniam, neque duas tunicas, neque calcemata, neque virgam; at Joan. 15, v. 25, Christus ipse excipiebant oculos, eos servante Judâ, in Apostolorum victum et subsidium; similiter Christus plurima vestimenta habebat, Joan. 1, v. 25. Etiam Marci 6, v. 8, permittit virgam, et v. 9, usum sandaliorum. — Resp. ad primum, Christum in primâ illâ delegatione ad Judæos, Discipulis interdixisse usum pecunie ut expeditius suo munere defungerentur, quia noverat esse necessaria ab auditoribus esse copiosè ministranda: quomobrem Luce 22, v. 36, de primâ hæc prædicatione et velitatione loquens, ait: *Quando misit vos sine saculo, et perla et calcemata, nunquid aliquid defuit vobis? et illi dixerunt, nihil.* Aliud verò, quia apostolico catui ministranda erant necessaria ad victum et vestitum, permisit acceptationem et usum pecunie, urgente necessitate impendente. Ad secundum dico, eum non prohibere ne quis duas tunicas simul habeat necessitatis et frigidis pellendi causâ, sed ne divitum instar plures mutatorias, et citrà necessitatem vestes habeat. Ad tertium, vetat calcæos qui totum pedem tegant, non sandalia quæ plantam pedis muniunt, ne in saxa impingant; cum enim Judæa aspera et saxosa esset regio, eaque calida, sufficere sandalia quæ pedis plantam protegerent. Ad postremum vetat usum virgæ, imperatoris et defensoris, non sustentatoris et portatoris: Triplex enim est usus virgæ: primus in signum potestatis et jurisdictionis. Sic Psalm. 44: *Virga æquitalis, virga regni tui.* Secundus, defensorius et vindicatorius, Psalm. 88: *Visitabo in virgâ iniquitates eorum.* Tertius, portatorius, quo pauperes iunxi solent incedere ad fatigationis iterum. Duos priores usus virgæ vetat Apostolus, quos mittebat sicut oves in medium luporum: posteriori verò permittit.

Cap. 11, v. 8: *Venit Joannes, neque manducans, neque bibens: at cap. 5, v. 4: *Esca autem ejus erat locustæ et mel silvestre.* — Resp. Joannem Baptistam verissimè quidem dici non manducasse, neque bibisse, aut quia parissimè viciabat, quasi nullo potu et cibo reficeretur, juxta illud vulgare: *Parum reputatur pro nihilo: aut quia non vultus aliorum hominum, sed veluti ferarum instar vivebat locustis, herbis et radicibus.* Ideò apud S. Lucam cap. 7, v. 35, signanter di-*

aitur neque manducans panem, neque bibens vinum, potu et victu apud homines usitatis.

Cap. 14, v. 15: *Vespere autem facta, accesserunt ad eum Discipuli eius, dicentes...* Dimittite turbas: at v. 21: *Vespere autem acta, solus erat ibi.* — Resp. vespem apud Iudeos fuisse duplicem; unam *Solis*, quae incipit Joeliane ad Occidentem; alteram *Luminis*, quod post solis occasum aliquandiu refolget, uti disertè tradit R. Aben Ezra: *Ecce, inquit, sunt duae vespere: una vespera solis, hoc est, tempus quo occidit sol et absorbitur sub terram. Vespere secunda est lux, splendor, sive irradiatio illa, quae post occasum ejus in nubibus aliquando apparèt. Durat autem hoc tempus, quod est inter occasum solis et irradiationem ejus in nubibus, ad intergang horam tertiamque ejus partem. De priori vespere sermo fit in primo textu; de posteriori in secundo.*

Cap. 15, v. 22, mulier quae Christum exorat, ut filiam à dæmone vexatam liberare dignetur, dicitur *Chanaanae*: at Marei 7, v. 26, appellatur *Syrophenissa* et *Καναανῆα*, id est, *Graeca*. Resp. Mulierem illam triplici hæc appellatione dietam, ratione prosapia, religionis, et habitationis, sine patriæ: ratione quidem prosapiae, dicta est Chanaana, non à Cana majori, quæ urbs in Phœnicia erat contermina tribui Azer, Josue 28, sed à posteris Chanaan; Chanaanei enim fœdere populus unus è septem, qui Palaestina juxta mare, ut patet Numer. 15, v. 50, olim incolère, et ab Hebræis, dice Josue, fœdere expulsi, sed non ex toto; nam alique supersedes fuerunt, et manserunt in Phœnicia, puta in Tyro et Sidone, à Chanaanis posteris conditis; nam Chanaanis primogenitus illius, vocatus est Sidon, et Sidonis urbis conditor, Genes. 10, v. 15. Quamobrem Sidonii Syrophœnicæ dicitur sunt, composito nomine, quia Phœniciam incolabant, ut distinguerentur ab aliis Phœnicibus, qui non in Syriâ, sed in Africâ habitabant dietique sunt Libyophœnicæ, id est, Phœnicæ habitatores Libyæ. Quamobrem hæc mulier dieta est Syrophœnicissa, quod Phœniciam Syriæ partem incoleret; nam enim partem Syriæ fuisse Phœniciam Plinius (lib. 5, cap. 12), et Strabo (lib. 6) auctores sunt. Phœniciam autem eam fuisse eam ubi conditæ erant Tyrus et Sidon, Sidon docent. Tandem vocatur Graeca, ratione religionis, quod gentilis esset; nam in novo Testamento, maxime apud S. Paulum ad Rom. 7, v. 17, Gal. 5, v. 28, omnes gentiles vocantur Graeci: atque etiam quia Graeci olim dominabantur Phœnicæ et Syriæ; idèque lingua eorum Graeca latissime, et ad Syriam usque propagabatur. Ità S. Augustinus Epist. 200.

Cap. 21, v. 19: *Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam; et nihil inventi in eâ nisi folia tantum, et ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in senpiternum, et arefacta est contra fructum?* — Resp. Discipuli mirati sunt, dicentes: *Quomodo continuo arevit?* At Marei 11, v. 15: *Cumque vidisset à longè ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in eâ; et cum venisset ad eam, nihil inventi præter folia: non enim erat tempus ficorum;* ubi tria pugnare videntur. 1° Namque Matthæus dicit ficum fuisse secus viam;

Marcus verò à longè conspectam. 2° Addit Marcus potu nondum advenisse tempus fructuum: quorsum igitur impetivista illa fructus postulabat, et quod non advenisset, fulminata maledictio? 3° Matthæus ait ficum maledictam continuo aruisse, atque miratos Apostolos, quod tam cito aruisset; Marcus verò innuit Apostolos istud die sequentiprehendisse. — Resp. ista minime pugnare; non primum, quia tametsi ficus illa fuerit secus viam, nihilominus potuit à longè conspici priusquam ad eam Christus accederet; neque secundum, quia Christus rerum omnium supremus Dominus hanc arborem, tametsi nihil de se tale promeritam, suâ maledictione arefacere voluit, ut signum esset Judæis, quemadmodum Origenes in Mathæum 17, interpretatur, quod Synagoga, arbor à Deo plantata et exulta, tandem propter infœderatam suam multo magis esset arefacienda et abijcienda. Hoc enim inter arbores et homines interest, quod arbores natura suâ nonnisi certo quodam anni tempore fructus ferre debeant; homines verò toto vitæ suæ tempore tenentur benefacere. Tota vitæ nobis est aetas, tota debet esse frugifera; nec quicquam non præter voluntatem suam agnovisse steriles facit. Ad tertium dico, quod tametsi fulminata Christi maledictione ficulnea continuo exaruerit, ejus tamen ariditas manè sequenti fuit manifestata Apostolis et turbe.

Cap. 26, v. 22: *Non bibam amodò de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei:* at Actor. 10, v. 41, testatur S. Petrus: *Manducavimus et bibimus cum illo, postquam resuscitatus à mortuis.* — Resp. Christum à mortuis resuscitatum, exultâ infirmitate et mortalitate corporis, sæpè quidem cum Apostolis manducasse et bibisse in testimonium vere suæ Resurrectionis, non verò ut naturæ necessitati indulgeret: significat ergo hæc loquendi formulâ, mortem suam instare, ac deinceps se communi hominum more cum eis non conversaturum uti lætens fecerat; tametsi post Resurrectionem suam jam immortalis, atque eâ ratione, in regno Patris constitutus esset eis appariturus.

Cap. 27, v. 44: *Id ipsum autem, et latrones qui crucifixi erant cum eo inproperabant ei;* ubi utriusque latroni tribuitur quod probra dixerint Christo patienti. At S. Lucas cap. 25, v. 59: *Unus autem ex iis qui pendebant latronibus, blasphemabat eum.* — Resp. SS. Chrysostomum et Hieronymum existimare utrumque latronem initio Passionis Christo fuisse convitatum, sed alterum postea, visâ Christi patientiâ, et conspectis tenebris, aliisque portentis et miraculis, respulsæ, atque coacti increpasse, quemadmodum habet S. Lucas. Ceteri verò SS. Patres Ambrosius (lib. 10 in Luc.), Augustinus (lib. 5, de Consensu Evang.), Leo (in Sermone de Passione), et alii arbitrantur hæc à S. Math. dicta esse per synecdochen, atque scriptum numerum pluralem pro singulari, quatenus significaret omnium hominum conditiones in Christi Passione et mortem conspirasse, etiam et latrones qui cum eo crucifixi erant.

Cap. 28, v. 29: *Illæ autem (pæc mulieres) accesserunt,*

et tenuerunt pedes ejus; at Joan. 20, v. 19, Christus à mortuis resurgens, dixit Magdalene: *Noli me tangere.* — Resp. quod si ab utroque Evangelistâ eadem Christi facta mulieribus et Mariæ Magdalene apparitio commemoraretur, verosimile esse eas omnes simul ad Christum pedes protruisse, eosque fuisse amplexatas: neque enim S. Joannes dicit Magdalenam Christi pedes non tetigisse, sed Christum illi dixisse: *Noli me tangere,* tametsi forte cum Christus hæc diceret, non jam illa tetigisset, ut nonnulli interpretes, referente Maldonato, sentiunt. Si verò diversa referatur apparitio, fortè idcirco prohibita fuit Magdalena Christum tangere, quia de ejus Resurrectione, etiam testificante Angelo, dubitabat, et viventem cum mortuis adhuc querebat.

EX S. MARCO.

Cap. 1, v. 21: *Quid tibi et nobis, Jesu Nazarene? venisti perdere nos; scio qui sis, Sanctus Dei;* verba sunt demonis, quibus profitteretur se nosse Christum: at 1 Cor. 2, v. 8, dicit Apostolus principes hujus seculi (quos alibi demones appellat) et eorum ministros non agnovisse Christum. *Si enim cognovissent, inquit, nunquam Dominum glorie crucifixissent.* — Respondeo demones cognovisse quidem Christum esse Messiam, tunc ex vaticiniis de Christo venturo, quæ longè perspicacius quam homines noverunt impleta, tunc ex S. Joannis Baptiste predicatione, et designatione: *Ecce Agnus Dei,* etc., tunc fortè quia audierant vocem divini Patris: *Ille est Filius meus,* etc., tunc denique ex prodigiis et miraculis quæ Christus ipse in hujus veritatis confirmationem operabatur: hinc infra, v. 54: *Non sinebat ea loqui, quia sciebant eum;* et Lucæ 4, v. 41: *Exibant autem à multis demonia, clamantia et dicentia, quia tu es Filius Dei;* et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant eum esse Christum. At ista novantur tantum conjecturaliter, non certò et citrà omnem dubitationem. Undè demon Christi tentator ait: *Si Filius Dei es,* etc. Itaque loquitur S. Marcus de notitiâ conjecturali; Apostolus verò de notitiâ certâ et indubitâ.

Cap. 3, v. 4: *David intravit in domum Dei sub Abiathar principe Sacerdotum;* at Reg., cap. 21, v. 1: *Venit David in Nobe ad Achimelech,* etc., qui tunc erat summus sacerdos, et pater Abiathar. — Respondet venerabilis Beda hos textus nihil habere dissonantia: Abiathar enim jam tunc erat Pontifex cum patre Abimelech, atque eo vel ægrotante vel absente, Pontificis munia obibat. Neque enim apud Hebræos insolitum erat ut duo simul summo sacerdotio fungerentur, ut apparet Numer. 5, v. 4 et 52, Reg. 14, v. 4, etc., tametsi unus esset primus, alter secundus, 2 Reg. 1, v. 25, v. 18. Fungebatur itaque Abiathar sacerdotio cum patre; at hoc à Saule occiso, fugit Abiathar ad David, et comes factus est totius exilii ejus. Postea verò, eo regnante, summi sacerdotii gradum et dignitatem obtinuit, ac toto tempore regni illius in Pontificatu perseverans, multò majoris excellentiæ quam pater effectus est; idèque dignus fuit cujus memo-

riam Dominus, etiam vivente patre, quasi summi faceret sacerdotis.

Cap. 15, v. 27: *Erat autem hora tertia, et crucifixerunt eum;* at S. Joannes cap. 20, v. 14: *Erat hora quasi sexta,* quodò videlicet Pilatus sedens pro tribunali, dixit Judæis: *Ecce Rex vester.* — Resp. in hujus difficultatis solutione, mirum in modum esse torquere interpretes. Sunt enim qui existimant in Marco itidem scriptum fuisse quod Dominus Jesus Christus crucifixus fuerit horâ sextâ; verùm libroriorum error numerum 6 in 5 commutatatum esse; ita autem referuntur in explanatione Psalmi 77. Alii verò aiunt apud S. Joannem corruptum esse textum, et pro sextâ horâ legendum tertiam; sic Petrus Alexandrinus, in Disputatione de Paschate: *ERAT HORA QUASI TERTIA,* ait, *sicut habent libri accurate descripti; atque adeo ipsum autographum manu propria Joannis Evangelistæ scriptum, quod gratiâ Dei ad hanc diem salubrum exstat in sanctissimo Ephesiorum ecclesiâ, et à fidelibus eo accedentibus magnâ cum reverentiâ incusant.* Verùm cum Evangelistæ non expresserint tempus crucifixionis Notis numeralibus, sed dictionibus integris, suspicio de textus interpolatione nequaquam hic locum habere potest.

Itaque tam his quam aliis plurimis omissis explanationibus, minus rei veritati, et textus sinceritati congruis, simpliciorum, et si bene augurer, congruentiorum ut subjiciam, pauca hic sunt advertenda, et præmittenda: 1° Apud Judæos et plurimas alias nationes, diem alium esse naturalem, alium civilem, seu astronomicum. Naturalis, est tempus ab exortiente sole ad occasum, cui opposita nox ab occasu solis ad ejusdem ortum decurrit. Civilis dies, est tempus quod uno cœli circumactum resultat, quod dies naturalis et nox continentur. Vicinæ quaterne partes unius diei civilis horæ vocantur, quarum prima à diversis gentibus diversimodè inchoabatur. Nam Hebræi insistentes primæ reum creationi, quæ tenebræ processerunt lucem, inchoabant diem civilem cum occasu solis, quos secuti sunt plures alii populi, maxime Athenienses; contra verò Babylonii inchoabant illum ab ortu solis, et veteres Umbri à meridie; Romani autem à mediâ nocte, quorum mos apud alias omnes penè nationes jam invaluit.

Alia præterea apud Hebræos est diei civilis distributio, nimirum in octo partes, quarum quatuor assignabantur diei, et nocti totidem. Noctis quidem partes ille dicebantur vigiliæ, tribus horis jam nobis communibus constantes, quod milites vigiles tanto tempore excubias agerent: prima autem vigilia inchoabatur cum solis occubitu; secunda desinebat cum nocte media, et ab eadem deinceps inchoabatur tertia; quarta verò cum solis sen diei ortu desinebat. Horarum durarum prima inchoabatur ab ortu solis, complectebaturque tres horas jam nobis communes; secunda tot horis constabat, principiumque à fine tertiæ, unâ vocabatur hora tertia. Apud eos namque vigebat con-

suetudo, quam videmus apud nos etiam obtinuisse, ut horæ sequentes ex precedentibus nomen acciperent; sicut nos, postquam meridiana horæ signum datum est, usque ad horam primam, aut certe usque ad majorem horæ partem, meridianam horam appellamus, eum propriè non meridianam, sed prima postmeridianam sit; nam meridianæ est que ab undecimâ inchoatur, et duodecima finitur. Itaque aliquando dicimus, de spatio loquentes quod inter undecimam est, esse horam undecimam, aliquando esse duodecimam, nunc à principio, nunc à fine nomen accipientes.

Quæ deinde sequebatur etiam tres horas nobis communes continens, quia incipiebat à meridie, in quâ sexta numerabatur, et etiam ipsa dicebatur sexta. Ultima denique, quod inciperet à communi nonâ fiiente, etiam appellabatur hora nona, durabatque ad finem duodecimæ communis, seu ad occasum solis.

Ita Hieronymus (lib. de Die natali, c. 25), et ex eo Jansenius, Baronius, Tirianus, et alii. Porro inter illas horas, notiores vulgò et insigniores erant tertia, sexta, et nona; quod, ut notat S. Hieronymus (in cap. 7 Danielis), sacrificia et preces publicæ illis horis fieri solebant, atque populus, festis maxime diebus, sono tubæ ad orandum convocabatur, ut docemur Numer. 10, v. 10.

His ita præmissis, facilis est textus conciliatio. Nam, inquit Maldonatus, quia Christus, et damnatus, et crucifixus fuit eo temporis spatio quod est inter finem horæ tertiæ, quod idem sextæ initium erat, et finem sextæ, quod erat initium nonæ, S. Joannes ex fine spatium illud appellans, vocavit horam sextam: S. Marcus ex initio vocavit tertiam: sed quia non est verosimile Joannem sextam horam vocatarum fuisse, nisi spatium illud ad finem sextæ inclinatum fuisset, sicut non solemus horam primam postmeridianam appellare nisi eum meridianam et semis transacta est, credendum est Christum post horam decimam et semis, si nostro more horas numeremus, damnatum fuisse; respondebat enim hora tertia nona nostræ, sexta duodecimæ, tertia et semis erat decima et semis: eorundem tempore damnatus est Christus. Ideò S. Joannes scribit horâ quasi sextâ tertiam damnatum esse, post unam circiter horam nostram, id est horâ decimâ et semis crucifixus est, quam Marcus horam tertiam appellat, quia totum illud spatium horarum ab horâ tertîâ usque ad sextam hora tertia vocabatur.

EX S. LUCA.

Cap. 2, v. 34: *Eccè postus est hic (Christus) in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel;* at cap. 9, v. 5, 6: *Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* — Resp. Christum equidem venisse quærere, et salvum facere quod perierat; nihilominus tamen in causam, seu veritatem in occasionem esse cur plurimi, ejus gratiam respuentes, atque salutaria dogmata contemnentes, majorem sibi damnationem acquirant. Neque enim existimandum est, hæc voce (*positus*), Christum ita comparatum, et à Deo Patre, definito consilio, datum hominibus, ut aliqui ruinam et casum

incurrerent. Sed, inquit Maldonatus, hujusmodi locutionibus, quales in Scripturâ multe sunt, non Dei consilium, sed tam certus significatur eventus, ut divino consilio tribui posse videatur. Similis locus est, ex quo magnam hinc lucem accipit, Isaia 18, vers. 15, 14, 15: *Dominius exercituum ipsum sanctificavit, ipse pavor vester, et ipse terror vester, et erit vobis in sanctificationem; in lapidem autem offensionis, et in petram scandali dabois domibus Israel, in lapideum et in ruinam habitantibus Jerusalem, et offendent eis cis plurimi, et cadent, et conterentur, et terrentur, et capientur.* Cum enim Deus non in ruinam se, sed in sanctificationem populo suo positum esse dicat, tamen multos eorum suâ culpâ casuros affirmat.

Itaque Christus Dominus per se et directè positus est in resurrectionem multorum à Deo, qui vult omnes homines salvos fieri; id videlicet verò, et pro accidens, in ruinam eorum videlicet qui, fuerunt rebelles lumini.

Cap. 5, v. 2: *Sub principibus sacerdotum Anna et Caïpha;* at Joannis 18, v. 13, solus Caïphas dicitur Judæorum Pontifex. — Respondent committere interpretes, Anna et Caïpham alternis vicibus pontificatum gessisse, at Josephus sententiam refellit, scribens multos fuisse Pontifices medios inter Anna et Caïpham, asserique Caïpham creatum fuisse Pontificem à Valerio Græco, qui Pilatum proximè antecessit, atque toto tempore Pilati summo pontificatu functum usque ad finem imperii Tiberii Casaris. Itaque dico Anna, quia sacer erat Caïpha, furatque summus Pontifex, atque summi Pontificis filius, plurimique autoritatis apud Judæos obtineret, hic Caïpha adjungi tanquam præcipuum sacerdotum principem. Tametsi enim unus apud Judæos summus esset Pontifex, plures tamen erant sacerdotum principes, seu capta familiarum sacerdotalium; undè passim in Christi Domini Passione nominantur *Principes sacerdotum et Pontifices*, qui Christum apud Pilatum accusarunt, et crucifixio insultarunt.

Cap. 18, v. 35: *Factum est autem cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat.* At Matthæi 20, 29: *Et egredientibus illis ex Jericho secuta est enim turba multa; et ecce duo cæci, etc.* Ubi non unus sed duo nominantur, qui Christum, non ingredientem Jericho, sed inde egredientem dicuntur interpellasse ut eis visum restitueret. — Respondet S. Augustinus (lib. 2 de Consensu Evangelist., cap. 63), diversum esse cæcum de quo agit S. Lucas, ab eis quos S. Matthæus commemorat. Verùm cum omnes circumstantiæ non solum ab illis Evangelistis, sed etiam à S. Marco annotata: in hæc cæci illuminatione consentiant, nimirum quòd sederet secus viam, quòd audierit Jesum transire, quòd clamaverit dicens: *Jesu, fili David, etc.*, idè verosimilium existimo unam eandemque cæcitatibus curacionem ab illis narrari; unius verò duntaxat cæci à SS. Marco et Lucâ mentionem fieri, quòd ille notior esset in eâ civitate. Undè ejus nomen etiam annotavit S. Marcus dicens eum appellatum fuisse Bartimeum. hoc est, filium Timæi.

Quòd verò S. Lucas dicat eum fuisse illuminatum à Christo dñm intraret Jericho, alii verò Evangeliste id accidisse referant cum inde exiret, non omnino pugnat. Nam inquit S. Ambrosius (in cap. 23 S. Lucæ), verosimile est cæcum illum in ingressu urbis rogasse Christum ut illuminaretur; at cum propter turbam fortè non audiret ab Apostolis, vel Christus ipsemet se audire dissimularet, quatenus fidem ejus et spem magis ac magis excitaret, postmodò iterum stetit ad portam civitatis et elatiori voce clamans visum postulavit et impetravit.

Cap. 22, v. 24, S. Lucas contentione Apostolorum de primatu refert post institutionem cœnæ; at S. Matthæus et S. Marcus, cap. 10, v. 41, eam referunt antè cœnam. — Resp. contentione illam tribus vicibus et temporibus distinctis contigisse; primò, quidem dum Christus existens Capharnaum jussit censum tam pro se quam pro Petro solvi, ut refertur Matthæi 18, v. 4, Marci 9, v. 54, Lucæ 9, v. 46; secundo, dum mater filiorum Zebedæi petit à Christo sessionem ad dextram et ad sinistram in regno ejus pro duobus filiis, cujus meminit S. Matthæus prefato cap. 20; tertio, verò post institutionem cœnæ, quam solus S. Lucas commemorat; nulla itaque est hic verborum pugna, cum diversa à diversis Evangelistis proferatur Apostolorum contentio.

Cap. 24, v. 35, duo discipuli euntes Emmaus post eogitum Christum Dominum qui eis apparuerat, dicuntur regressi in Jerusalem et invenisse congregatos undecim; at in tertium decem Apostoli cum discipulis ibi convenerant, siquidem, teste S. Joanne cap. 20, v. 20, Thomas non erat cum eis dñm apparuit Jesus illis discipulis congregatis; quando scilicet illi duo discipuli referebant quæ eis contigerant in viâ; et quomodo Christum cognoverant in fractione panis; insuper Judas etiam aberat, suspensio antè necatus. — Resp. post Judæ suspensionem, Apostolorum collegium id obtinuisse nomen, ut vocaretur undecim, quo à ceteris discipulis distinguerentur, tametsi pauciores essent; quoniam denominatio fieri consuevit à potiori parte, etiamsi unus et alter desit: sic triumviri et septemviri dicuntur congregati, tametsi fortè omnes non adsint. Hæc autem appellatio undecim ita facta est communis, ut etiam post Matthiæ substitutionem in locum Judæ et restitutionem numeri duodenarii Apostolorum, dicitur Petrus, Actor. 2, v. 14, surrexisse cum undecim, licet jam suffecto Matthiâ in locum Judæ, duodecim Apostoli adessent. Hinc non alter quam *Undecim* nominatur Matthæi 28, v. 16, Marci 16, v. 14, et alibi.

EX SANCTO JOANNE.

Cap. 1, v. 8: *Non erat ille lux, nimirum Joannes Baptista;* at cap. 5, v. 5: *Ille erat lucerna ardens et lucens.* — Resp. hæc non pugnant; neque enim S. Joannes Baptista erat lux illa que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, nimirum Messias, Doctor, et Salvator mundi; sed tantum erat lucerna ardens et lucens, non propriâ quidem luce, sed à Christo acceptâ: *Non erat ille lux, inquit Ori-*

genes, sed participo luminis; suum non erat quod in se et per se fulgebatur.

Cap. 2, v. 11: *Hoc fecit initium signorum Jesu in Canâ Galilee et manifestavit gloriam suam.* Quando videlicet, aquam in vinum convertit. At Lucæ 2, cum factus esset annorum duodecim, jam manifestam fecerat gloriam suam: nam sedens in medio doctorum, *Stupebant omnes qui eum audiebant, super prudentiâ et responsis ejus.* — Resp. reverà quidem Christum duodecennem egregium divine suæ majestatis et gloriæ specimen didisse; at nullo adhuc sensibili et visibili miraculo id demonstrat: quomobrem illa aquæ in vinum conversio reverà primum fuit ex miraculis sensibilibus ab eo editis eum vitam publicam ageret, et commissum sibi officium impleter. Itaque illa in medio doctorum sessio et doctrinæ prolatio primum fuit signum sapientiæ, hoc verò divine potentiæ; ad illud doctores quidem obstupuerunt, nec tamen ipsi adhererunt; ad hoc verò, discipuli in eum crediderunt.

Idem, v. 21: *Quadragesimâ et sex annis edificatum est templum hoc, videlicet Jerosolymitanum;* at ista non coherent cum historiâ sacrâ, sive ista accipias de primâ hujus templi adificatione à Salomone; sive de duplici illius instauratione à Zorobabele et Herode. Nam prima illius adificatio à Salomone peracta est septem annis cum dimidio; restaurato verò illius post captivatem Babilonicam à Zorobabele et sociis cepit anno primo Cyri, non quidem regni, quo imperabat in Persiæ, sed monarchiæ, quæ, expugnata Babilone, Chaldæorum imperium transtulit ad Persas. Ab hoc itaque anno primo cepit fabrica templi, duravitque ad annum sextum Darii Hytaspis; at in hæc temporis serie non sunt quadragesimæ sex anni, sed tantum quinquedecim: Cyrus enim tres annos regnavit ut monarcha; huic successit filius Cambyses, qui post Cyrum patrem sex duntaxat annis regnavit; deinde Magi per septem menses. Denique Darius Hytaspis, cujus anno sexta consummatum fuit templum. Ex quibus conficitur tantum quinquedecim anni. Neque tandem hæc verba videntur accipi de instauratione templi per Herodem. Nam Josephus (lib. 15 de Antiq.) auctor est adificationem Herodiani templi novem annis cum dimidio absolutam esse. — Resp. novissis aliorum sententiis, probabiliorum cam opinione mihi videri que hos quadragesimæ sex annos quibus edificatum est templum, adseribit illius templi instaurationi factæ ab Herode: cepit enim opus illud Herodes anno regni sui 18 (computando scilicet regni ipsius annos ab eo tempore quo expugnatis Hierosolymis, et pulso Antigono, regnum occupavit; non verò ab eo tempore quo à senatu romano rex fuit declaratus), æo proinde annis ante mortem 16. Nam, inquit Ludovicus Cappellus, à depulso Antigono regnavit annos 54. Christum autem natum est sub finem regni Herodis, et (uti videtur) paulò ante ejus obitum. Cùm autem Christo ista dicerent Judæi, natus erat annos duntaxat 50. Hoc enim contigit paulò post Christi baptismum, Paschate, nimirum quod proximè secutum est ipsius baptismus. Itaque à

primis ab Herode jactis templi fundamentis ad id momentum, quo illud Christo objicunt Judæi, fluxerunt præcisæ anni 46. Nec obstant Josephi verba; tametsi enim eo tempore absoluta fuerit templi structura, planum est tamen ex eodem semper aliquid additum et extructum ab eo tempore ad illius ornatum. Imò et pluribus post annis. Hinc idem Josephus (lib. 20, cap. 8) testatur Agrippam demum Junioris tempore, 60 circiter post Christum natum annis, absolutum fuisse totum templi ædificium et ornatum. Itaque nihil aliud videntur sibi voluisse hic Judæi quam reponere Christo: *Jam ab annis quadraginta sex capta est ab Herode hujus templi structura, necdum est absoluta; tu verò illud brevi dierum trium spatio instaurabis colapsam?*

Cap. 5, v. 31: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.* At cap. 8, v. 14: *Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum.* — Resp. Christum in priori textu occurrere tacite objectioni adversariorum, qui cap. 8, v. 15, ipsi opponunt: *Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum, quia ex communi Judæorum sententiâ: Nemo hominum testimonium de seipso; nam si testimonium unius firmum non est, nullò minis firmum esse debet si quis de seipso testatur: undè vulgare apud Romanos adagium: Neminem idoneum esse testem in re sua, cum videlicet ipse solus testimonium in sui favorem et patrocinium perhibet; quod ultra juxta hominum opinionem etiam de seipso gratis admittit Christus. At ut adjectum in secundo textu, aliter sentiendum est dùm proprium hoc testimonium, alterius fide dignissimè etiam assertione firmatur. Undè sic eos urget, cap. 8, v. 17: *In lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est: ego sum qui testimonium perhibeo de meipso; et testimonium perhibet de me, qui misit me Pater.* Ex quo clarissimè conspicitur quòd Christus non excludat proprium de seipso testimonium, sed ex Patris testimonio cum suo exactissimè convenienti, proprium suum firmat, ut se verum Messiam esse demonstrat.*

Cap. 6, recenset S. Joannes miraculum in multiplicatione quinque panum et cibatione hominum quinque millium. Quam historiam describit etiam S. Mattheus, cap. 14, et Marcus, cap. 6, et Lucas, cap. 9. At in eâ descriptione multiplex occurrit inter Evangelistas dissonantia, ut appositè observant, Pelargus, Witcheonus, etc. Nam 4° tres posteriores Evangeliste referunt Christum ab Apostolis sollicitatum ut turbam dimitteret; Joannes verò ostendit eum prævenisse discipulos et dixisse ad Philippum: *Undè enim panes ut manducet illi?* Joannes Philippo tribuit responsum: *Ducatorum denariorum panes non sufficiunt eis, etc.* Cæteri verò eum adseribunt omnibus Apostolis. 5° Joannes dicit Andream Christo denuntiâsse unum esse puerum qui haberet quinque panes et duos pisces: at hanc presentem escam alii Evangeliste penes Apostolos fuisse memorant. 4° S. Lucas narrat homines discubuisse quinquagenos; Marcus verò centenos et quinquagenos. 5° Tres Evangeliste

diciunt turbam dimissam esse peracto miraculo; Joannes verò asserit illos homines stetitisse ut Christum repere et facerent regem. Tandem Mattheus et Lucas narrant exinde Christum venisse Genezareth, Marcus Bethsaidam, Joannes Capharnaum.

Resp. ad primum, utrumque videri factum ex parte Apostolorum et Christi, ut simul illi cum eo fuerint solliciti de cibatione numerosissimæ turbe; ita tamen quòd tres Evangeliste prius, Joannes posterioris enarret. Ad secundum, dico Philippum non tam suo, quam omnium discipulorum nomine fuisse locutum; unde quòd unus gessit, aliis tribuitur: neque enim id insolitum est in Scripturâ, ut unius actio alteri ejusdem consortii adseribatur. Ad tertium repono, quòd cum puer ille ab Andræ demonstratus Christo, unus esset ex eis qui collegio Apostolico ministrabant, meritò id quòd habebat ille, dicitur fuisse penes discipulos, cum ille esset unus ex discipulis et sectatoribus Christi. Ad quartum dico, S. Lucam partis illius turbæ memisse, S. Marcum verò omnem omnino expressisse numerum: vel illum duntaxat meminisse virorum; hic etiam puerorum et mulierum. Ad quintum respondeo utrumque accidisse, nempe ut post cibationem dimissa fuerit turba, quatenus quisque ad propria rediret; omnes tamen aliquandù simul stetitisse ut Christum regem salutarent. Ad ultimum tandem, censo Christum post illud insigne miraculum, plures quancumque adlisse civitates; ut ex illius miraculi, ab eis qui præsentibus aderant, diffamatione per eam regionem, paratos homines ad excipiendam lucem evangelicam, sua coelesti predicatione et doctrinâ imbueret.

Cap. 7: *Non potest mundus odisse vos.* At cap. 15, v. 19: *Ego vos elegi de mundo, propterea odit vos mundus.* — Respondeo duos illos textus ad diversas personas dirigi; in priori namque Christus alloquitur parentes suos qui in eum non credebant, v. 15 nec ejus evangelicam doctrinam sectabantur; quippe qui nil aliud quam inanem gloriam ambiebant. Quamobrem Christum stimulant ut manifestaret seipsum mundo, quatenus eo per miracula et famam increpescente, ipsi quoque ratione cognationis fererent illustres. Cùm itaque secularibus desideris urgerentur et hominibus terrena sectantibus in omnibus consentirent, non poterat mundus eos odisse, quos habebat sectatores et assectas. Secus autem de discipulis et Apostolis, qui cum omnibus mundi illecebris nunium rennisissent, non poterat eos mundus non odisse quos habebat suis desideris et votis repugnantes; nemo enim Apostolorum est qui cum S. Paulo asserere non poterit: *Mundus mihi crucifixus est, et ego mundo.*

Ibidem, v. 54: *Ubi ego sum, vos non potestis venire.* At cap. 17, v. 24: *Pater, quos dedit mihi, volo ubi sum ego, et illi sint mecum.* Respondeo Christum priori loco damnare Pharisæos carnales homines, evangelicam gratiam repuentes, quibus denudat, propter eorum perditionem, nullam habituros cum eo societatem in æternâ beatitudine, quâ fructuratur. Posteriori verò agit de fidelibus omnibus qui ejus præcepta et dogmata sectantes, repromissam hereditatem æter-

nam accipient: hinc cap. 12, v. 26, ait: *Ubi ego sum, illic et minister meus erit.*

Cap. 9, v. 30: *In judicium ego in hunc mundum veni.* At cap. 12, v. 37: *Non veni ut judicem mundum, sed salvificem.* — Resp. Venit unigenitus Dei Filius per incarnationem in mundum ad judicium reargutionis contra perduellens et superbos Pharisæos qui evangelicæ luci infidelitatis tenebras objiciebant, et ejus diffusioni pro viribus adversabantur. Venit etiam ad judicium examinis et discretionis, ut discerneret credentes ab incredulis, et pios ab impiis: non autem venit ad judicium reprobationis quo in mundi fine hædos separabit ab ovibus, et justos ab impiis; hos in inferno perpetuò cruciandos; illos verò in cælo æternum amonandos.

Cap. 15, v. 15: *Jam non dicam vos servos, sed amicos.* At Math. cap. 23, v. 21 ait: *Euge, bone servus, etc.* — Resp. Discipuli Christi servi quidem sunt jure creationis, redemptionis, vocationis; amici verò jure adoptionis, communicationis, ac manifestationis secretorum, ut interpretatur S. Augustinus, tractatu 55 in Joannem. Quamobrem priori textu Christus Dominus adject: *Omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.*

Cap. 20, v. 1: *Maria Magdalena venit manè cum adhuc tenebræ essent:* at Marci c. 16, v. 2, de mulieribus Mariam Magdalenam comitantibus legitur: *Valde manè unâ Sabbathorum venit ad monumentum, orto jam sole.* — Respondeo Mariam Magdalenam in ipso primo diei articulo, quando nonnulli illuxerat, exisse de domo et urbe, expectans alias piæ feminas, cum quibus postea, orto jam sole, pervenit ad monumentum tametsi, ut notat Vatablus, S. Joannes videtur hic Hebræorum scribendi morem sectatus, præteritum pro futuro ponentium, ut, *orto jam sole*, idem significet ac cùm jamjam orturus esset sol, et adhuc essent tenebræ; non quidem ille densiores, sed quales in crepusculo matutino, cælo jam albescente: undè S. Marcus dixit *valde manè*; Lucas autem *valde diluculo.*

EX ACTIBUS APOSTOLORUM.

Cap. 1, S. Lucas hujus libri auctor, testatur initio se sermonem fecisse de omnibus que cepit Jesus facere et docere; at Joann. 21, v. 25: *Sunt autem et alia multa que fecit Jesus, que si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Respondeo ista nullatenus invicem pugnare: neque enim (ut appositè notat S. Chrysostomus) S. Lucas ait se scripsisse in Evangelio omnia, sed de omnibus; mirumque ordinem et seriem rerum gestarum; non verò singula que adorandus Salvator gesserit. Neque enim Evangeliste omnes omnino Christi actus, omniaque ejus verba Scriptis tradiderunt, sed ea duntaxat annotarunt de illius Conceptione, Nativitate, Vitâ, Miraculis, Oraculis, Passione, Morte, Resurrectione, et in cælum Ascensione, que saluti credentium sufficere videbantur, ut exponit S. Augustinus, tractatu 53 in Joannem.

Ibidem, v. 18: *Et hic quidem (Judas) possedit agrum*

de mercede iniquitatis; at Matthæi 27, v. 5: *Poenitentiam dactus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus, atque illiòd suspensus, crepit mediis.* Respondeo hic esse *argenteos* quâ quod alioquin arce emptum est, hoc illius esse censetur. Porrò agri illius emptio tribuitur Judæ, non quòd ipse reverà ipsum emerit, vel possederit, sed quia pontifices ex triginta argenteis, quos Judas in mercedem traditionis acceperat, et retulerat, agrum illum coemerunt in sepulchrum peregrinorum; undè acquisivit ille penam, et pretium quo ager ille emptus est. *Accedit*, quòd proditor ille reverà acquisivit agrum, si non eventa, saltem respectu et effectu, quia ille in causâ fuit cur ager emptus diceretur *ager sanguinis.*

Cap. 2, v. 25: *Hunc (Christum) defuncto consilio, et presentiam Dei traditum per manus iniquorum assignentes interemitis;* quibus significatur Christum à Deo traditum ad mortem; at ipsemet Christus, Joann. 12, v. 14, hanc traditionem hominibus tribuit, Platidicens: *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.* — Respondeo Christi traditionem ad mortem, Deo et hominibus tribui, diverso respectu: Deus enim ex nimâ suâ charitate unigenitum Filium suum tradidit ad mortem, ut suo sanguine nostra peccata eleret, et suâ mortè nobis æternam vitam promeretur. Judæi verò cum tradiderunt Platid crucifigendum, ex odio et diaboli instinctu, ut nomen et gloriam illius cum vitâ extinguerent.

Cap. 4, v. 27: *Convenerunt enim verò in civitate istâ adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxitis, Herodes, et Pontius Pilatus, cum gentibus, et populis Israel, facere que manus et consilium tuum decreverunt fieri;* ac si Deus decreto suo stetitisset, ne prædefinivisset ut Herodes, Pilatus, et populus Judæicus crentatis manus in Christum injicerent, eumque crucifigerent; quod utique variis Scripturæ sacræ textibus adversatur, in quibus Deus negatur malorum tentator et auctor. — Respondeo impietatem crucifigentium Christum nequaquam Deum prædefinivisse, sed ita usum esse impio istorum hominum facto, ut finî à se intento, nempe humani generis per mortem Christi redemptionis, eorum malitia subserviret. Quia de re audientis est S. Leo, qui expendens hæc verba, *que manus tua, et consilium tuum decreverunt fieri*, ait: *Namquid iniquitas persequentium Christum ex Dei est ortu consilio? et illud factus, quod omni majus est crimine, manus divine præparationis armavit? Non hoc planè de summa justitiâ sentiendum est, quia malum diversum, multamque contrarium est id, quod in Judæorum malignitate præconium, et quod in Christi est Passione dispositum. Non ita processit voluntas interficiendi, undè moriendi; nec de uno existit spiritus atrocitas sceleris, et tolerantia Redemptionis. Non enim impius furentium manus immissit in se Dominus, sed admittit; nec præsciendo quod faciendum esset, coegit ut fieret, cum tamen ad hoc carnem suscepisset, ut fieret. Et inferius: Quod itaque Dominus Jesus Christus favore rei presentiam peti voluit, in nullo auctor eorum criminum fuit; nec egit ut hæc vellent, sed cessit ut possent; et sic usus est ob-*